

Amnesty

NR 4
2022 **pre**

Dragdrottningarna Lady Busty & Miss Shameless sagostunder väcker känslor.

FARLIGA SAGOR?

SD:s motstånd mot sagor för barn i Kalmar hotar fri kultur. Oron växer för Tidöavtalets påverkan på mänskliga rättigheter. Samarbetet med Turkiet gör att innebörden i ordet "demokrati" blir svårtolkat. Vart är Sverige på väg?

SIDAN 8

Tvivelaktig spionerilag

Sverige ska det inte vara lätt att ändra grundlagen. Det krävs två beslut i riksdagen med ett riksdagsval emellan. Den 6 april 2022 beslöt riksdagen att ett nytt tryck- och yttrandefrihetsbrott; utlandsspioneri ska föras in i grundlagen. Det innebär att uppgifter som allvarligt kan skada Sveriges förhållande till en annan stat eller mellanfolklig organisation blir brottsligt att avslöja.

Den 16 november 2022 röstade riksdagen ja en andra gång och den nya lagen träder i kraft vid nyår.

Sent omsider har journalistkåren självkritiskt vaknat och i sista stund protesterades det och beklagades att politikerna under valrörelsen hade sluppit frågor kring grundlagsändringen. Att dessa självmant skulle överge valfrågor om falukorv, dieselpriiser eller etnisk bakgrund bland invånare i bostadsområden för att diskutera utlandsspioneri var knappast väntat men här missades alltså chansen att ställa frågor. Lägg därtill att en rad politiker inte ville ställa upp och svara på frågor i november så är det knappast en överdrift att påstå att grundlagsändringen har beslutats utan en öppen debatt.

Flera politiska partier har för övrigt gett prov på en principlöshet. Liberalernas *Johan Pehrson* ansåg i april att journalisters avslöjanden om missförhållande inom internationella insatser skulle kunna skapa

ULF B
ANDERSSON

Chefredaktör

FOTO: SANDRA JOHNSON

irritation hos länder som Sverige samarbetar med och skada dessa relationer. ”Men det fria ordet kan inte vara underordnat sådana statspolitiska hänsyn”, ansåg han då i justitieutskottet och L röstade, liksom V, nej i riksdagen. I november sade L ja. Miljöpartiet röstade ja i april, då de samarbetade med socialdemokraterna, men röstade nej i november.

Lagen har försvarats med argumentet att det finns ett ”försvarlighetsundantag” som eventuellt ska skydda journalisters avslöjanden. Detta har inte lugnat kritiker inom journalistkåren och medieorganisationer. Många frågar sig om avslöjanden som Sveriges samarbete med CIA i december 2001 när *Ahmed Agiza* och *Mohammed Alzery* skickades till tortyr i Egypten eller FN-tjänstemannen *Anders Kompass* visseblåsande om sexuella övergrepp från franska soldater i Centralafrikanska republiken hade varit möjliga med den nya lagen. I ETC skriver *Joakim Medin* den 16 november om ett besök på en kurdisk peshmerga-bas utanför Kirkuk i Irak hösten 2017. Svenska soldater var inkvarterade på samma bas som PKK-soldater. Skulle den nya lagen kunna stoppa en sådan beskrivning av den internationella koalitionen kamp mot IS?

AMNESTY PRESS är ett forum för information och diskussion kring mänskliga rättigheter samt de områden som faller inom ramen för Amnestys globala och övergripande prioriteringar. Amnesty Press leds av en självständig redaktör som också är ansvarig utgivare. Artiklar representerar inte nödvändigtvis Amnestys åsikter. Det gäller även annonsmaterial, till exempel bilagor. Amnesty Press utges av Amnesty International, svenska sektionen.

REDAKTION: Ulf B Andersson, redaktör, ansvarig utgivare. Malin Engman (layout), Lisa Olsson (sociala medier).
GRAFISK FORM/AD: A4/Lotta Lundin.
REPRO: A4/Lotta Lundin.
ADDRESS: Box 4719, 116 92 Stockholm.
TELEFON: 08-729 02 00, fax: 08-729 02 01.
E-POST: ap@amnesty.se
HEMSIDA: amnestypress.se
SVENSKA SEKTIONEN: Plusgiro 900072-0, bankgiro 900-0720.

PRENUMERATION: 200 kr.
TRYCKERI: V-TAB AB, Vimmerby, 2022.
PRESSLÄGGNING: 12 december 2022.
Ut kommer med fyra nummer 2023.
MANUSSTOPP 1/2023: 13 februari 2023.
HOS LÄSARNA: 17 mars 2023.
ISSN: 0284-7108. Detta nummer trycks i 75 474 exemplar.
ANNONSER: annonser@amnesty.se
OMSLAG: Biblioteken i Malmö

OLÖST KONFLIKT. Millaray Huichalaf är lokal mapucheledare i Chile.

FOTO: NATACHA LÓPEZ

28

RIKSBEKANT. Tidö Slott gav namn åt ett avtal. FOTO: WIKIPEDIA

ÄR DEMOKRATIN HOTAD?

8 Den nya regeringen och dess Tidöavtal har skapat oro och kritik från civilsamhället om att mänskliga rättigheter urholkas i Sverige.

STÄNDIG ORO

18 I Iran sitter *Ahmadreza Djalali* i Evin-fängelset dömd till döden. I Sverige lever *Vida Mehrannia* med ständig oro för sin man.

DESSUTOM

6
GODA NYHETER
Frikännande i Ryssland

16
NU
Sex utanför äktenskap blir brottsligt

42
SÅ GICK DET SEN
Kambodjas sista rättegång

”OMVÄRLDEN FÅR INTE BLUNDA”

35 *Anna Johansson* beskriver i en krönika sina intryck från ett besök i Hebron, en delad stad på Västbanken.

BERTIL LINTNER BLEV KVAR

36 1977 kom han till Burma och sedan har det blivit 45 år av rapportering från Asien samt 22 böcker.

GRUPP 256 OCH ARGENTINA

44 *Inger Dejke* har skrivit en bok om 40 års kontakt mellan Ljungskile och Argentina.

INGA FRAMSTEG I EGYPTEN

NÄR FN:S KLIMATKONFERENS Cop 27, kraftigt försenad, avslutades den 20 november i den egyptiska staden Sharm el-Sheikh var många kritiska och besvikna över att det saknas en politisk vilja om att fasa ut alla fossila bränslen. De ses som den främsta orsaken till de klimatförändringar som observeras runt om i världen.

En av de cirka 35 000 deltagarna vid Cop 27 var **Sanaa Seif**, till vänster på denna bild, som här deltar i en marsch för klimaträttvisa. Sanaa Seif tillhör en familj som i årtionden har arbetat för mänskliga rättigheter i Egypten (se Amnesty Press nummer 4/2018). Hon lyfte under Cop 27 fram sin bror **Alaa Abd el-Fattah** som sedan den arabiska våren 2011 har varit en förgrundsgestalt i kampen för demokrati och mänskliga rättigheter. Han har blivit en symbol för Egyptens cirka 60 000 politiska fångar och avtjänar nu ett fängelsestraff på fem år för spridande av falska nyheter. Han inledde i april en hungerstrejk och inför klimatkonferensen inledde han också en hungerstrejk. USA, Storbritannien och FN har väddjat om att Alaa Abd el-Fattah ska frigges men utan resultat.

Den 15 november meddelade hans mor, **Laila Soueif**, att hon fått ett brev där sonen meddelade att han avbrutit sin hungerstrejk. Amnesty uppmanade den 21 november till fortsatt brevskrivande för att kommande veckor påminna de egyptiska myndigheterna om att Alaa Abd el-Fattahs fall inte är bortglömt nu när strålkastarljuset försvinner från Egypten efter Cop 27.

ULF B ANDERSSON
FOTO: KHALED ELFIQI/EPA/TT

"GIGGS" HAR FRIGIVITS

HONGKONG. *Edmund Wan*, känd som radioprofilen *Giggs*, frigavs den 18 november. Han möttes av kramar från sin familj när han lämnade Pik Uk-fängelset. Till reportrar sade han att han planerar att stanna i Hongkong och att Gud kommer leda hans framtida väg, rapporterar The Standard.

Efter 19 månader i häkte dömdes Edmund Wan den 7 oktober till 32 månaders fängelse för uppvigling och pengatvätt. Lagparagrafen om uppvigling härstammar från den brittiska kolonialtiden men hade inte använts sedan 1967 innan den återigen togs i bruk när myndigheterna 2020 införde den nationella säkerhetslagen.

Amnesty har protesterat mot fängslandet av Edmund Wan.

– Genom att fängsla en radioprofil som vågade uttrycka sina åsikter och finansiera unga demonstranternas utbildning har myndigheterna i Hongkong utökat sina verktyg för att slå ned på personer vars åsikter och handlingar de motsätter sig, sade *Gwen Lee*, kampanjansvarig för Kina på Amnesty International, när domen föll i oktober.

I samband med rättegången gjorde åklagarmyndigheten en uppgörelse med Edmund Wan om att några åtalpunkter skulle vara vilande mot att han erkände sig skyldig att betala nästan sju miljoner kronor till myndigheterna av insamlade medel. IIII

FRI EFTER NÄSTAN 20 ÅR

USA. Den 29 oktober meddelade Pakistans utrikesdepartement att 75-åriga *Saif Ullah Paracha* hade frigivits från USA:s fångläger på Guantánamobasen på Kuba och återvänt till Pakistan. Han var affärsman bosatt i USA sedan 1980. Han greps av USA vid en affärsresa till Thailand 2003 och misstänktes ha varit en finansör av al-Qaida. Efter 14 månader i ett hemligt CIA-fängelse på Bagram-basen i Afghanistan flyttades han till Guantánamo. Något åtal har aldrig väckts och Saif Ullah Paracha har vidhållit att han är oskyldig.

Fånglägret på Guantánamobasen upprättades av USA den 11 januari 2002 och totalt har 780 personer hållits fängslade. Tolv personer har formellt åtalats, och två har dömts. Fortfarande finns 35 fångar kvar på Guantánamo. IIII

Turkiet: "Rättvisan har segrat"

TURKIET. Den 22 november meddelade kassationsdomstolen i Turkiet, den högsta rättsliga instansen i landet, att domarna mot *Taner Kılıç*, *İdil Eser*, *Özlem Dalkıran* och *Günal Kurşun* – fyra av elva människorättsförsvarare i Büyükada-fallet som dömdes i juli 2020 – ska upphävas. Därmed kan slutpunkten vara nära i detta rättsfall efter drygt fem år. *Taner Kılıç*s fall skickas dock tillbaka till den första rättsliga instansen där det väntas komma upp i mars 2023.

Det var i juni 2017 som *Taner Kılıç*, ordförande i Amnesty Turkiet, greps och anklagades för terrorismrelaterade brott. Den 5 juli 2017 greps tio människorättsförsvarare, däribland *İdil Eser*, chef för Amnesty Turkiet och den svenske utbildaren *Ali Garawi*, när de höll en workshop i digitalt skydd och säkerhet på ön Büyükada utanför Istanbul.

SENARE FRIGAVS DE tio men *Taner Kılıç*, vars åtal hade fogats till Büyükada-gruppen, frigavs mot borgen först den 15 augusti 2018. Vid tolv olika rättegångstillfällen har processen fortsatt. Amnesty och andra organisationer har riktat hård kritik mot bristen på bevisen för åklagarsidans anklagelser.

I juli 2020 dömdes *Taner Kılıç* till 6 år och tre månaders fängelse för att ha varit "medlem i en terroristorganisation". *İdil Eser*, *Özlem Dalkıran* och *Günal Kurşun* dömdes till 25

FRI. *Taner Kılıç*, numera hedersordförande i Amnesty Turkiet, lämnade häktet i Izmir den 15 augusti 2018 och möttes av sin familj efter 14 månader.

FOTO: PRIVAT/AMNESTY

månaders fängelse för att ha "assisterat en terroristorganisation". De dömda har varit på fri fot i väntan på en slutlig dom.

I MAJ 2022 slog Europadomstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg fast att myndigheterna i Turkiet inte hade "någon rimlig misstanke om att *Taner Kılıç* hade begått ett brott". Europadomstolen fann också att han hölls häktad under förundersökningen för

terrorismrelaterade anklagelser och att detta var "direkt kopplat till hans verksamhet som människorättsförsvarare".

Amnesty International konstaterade efter kassationsdomstolens beslut att rättvisan hade segrat.

– Dagens beslut sätter äntligen punkt för den rättsliga parodi som fått uppseendeväckande proportioner. Samtidigt som vi är enormt lättade över att

domarna äntligen hävts, är vi besvikna över beslutet om att *Taner Kılıç*s fall kräver ytterligare utredning, sade *Agnès Callamard*, Amnesty Internationals generalsekreterare. Dagens dom avslöjar det verkliga syftet med sådana här politiskt motiverade åtal: att använda domstolarna som ett vapen för att tysta kritiska röster.

ULF B ANDERSSON

FRIAD. Julia Tsvetkova.

FRIKÄNNANDE STÅR FAST

RYSSLAND. Den 22 november beslöt en appellationsdomstol i den ryska staden Komsomolsk-na-Amure att fastställa den friande domen från den 15 juli mot den feministiska konstnären och hbtqi-aktivisten *Julia Tsvetkova* och avvisa åklagarsidans överklagan. Därmed är över tre års process över *Julia Tsvetkova* som gjort kroppspositiva illustrationer av kvinnors könsorgan. När de publicerades på internet anklagades hon för att ha "skapat och spridit pornografiska bilder". Hon greps den 19 november 2019 och satt i husarrest till mars 2020 och dömdes i första instans till böter. Amnesty har i tre år arbetat för *Julia Tsvetkova* och *Natalia Zviagina*, chef för Amnesty i Ryssland, välkomnade domstolens beslut.

– Beslutet att frikännandet står fast är ett sällsynt exempel på rättvisa i dagens Ryssland. IIII

"Det känns mäktigt."

Det sade *Sakariya Hirsi*, medgrundare till initiativet Kollektiv sorg, en kampanj som lanserades med stöd av svenska Amnesty, sedan han den 10 november fått Anders Carlbergs Minnespris 2022 i kategorin "Årets påverkare". *Anders Carlberg* grundade Fryshuset och efter hans död 2013 skapades en minnesfond.

Sedan Tidöavtalet presenterades har människorättsorganisationer kritiserat regeringens överenskommelse med Sverigedemokraterna på punkt efter punkt. Samtidigt angriper ledande SD-politiker civilsamhället och utrikesministern kallar Turkiet för en demokrati.

Vart är Sverige på väg?

TEXT: CHARLIE OLOFSSON

DEMOKRATI PÅ HAL IS

Amnesty och Civil Rights Defenders varnar för att Tidöavtalet hotar grundläggande rättigheter och rättsstatens principer. Rädde Barnen ser att flera av förslagen kränker barns rättigheter och Naturskyddsföreningen kritiserar bristen på initiativ inom klimat- och miljöområdet.

I överenskommelsen mellan SD och regeringspartierna M, KD och L, föreslås bland annat inskränkningar i asylrätten genom avskaffande av permanenta uppehållstillstånd och en dramatisk sänkning av antalet kvotflyktingar.

– Det är verkligen beklagligt i en tid då UNHCR bedömer att fler än 100 miljoner människor är på flykt. Antalet människor på flykt har aldrig varit större i världshistorien, säger *Anna Johansson*, generalsekreterare på Amnesty Sverige.

Hon ser att Tidöavtalet innehåller flera förslag på repressiva åtgärder som, om de genomförs, skulle slå särskilt hårt mot personer som inte är svenska medborgare eller som bor i det som brukar kallas särskilt utsatta områden. Hon nämner till exempel förslaget om att införa visitationszoner i vissa områden.

– Det riskerar att leda till ett misstänkliggörande av alla som bor där och förstärker strukturell rasism eftersom samhället är så segregat, säger hon.

Det stycke i Tidöavtalet som kanske har mött allra mest kritik är förslaget om att personer som inte är svenska medborgare ska kunna utvisas på grund av ”bristande vandel”. Som exempel nämns missbrukare och personer som säljer sex.

Anna Johansson har svårt att se hur det förslaget skulle kunna genomföras i en rättsstat.

– Om man inte har gjort något olagligt kan man ju inte straffas, säger hon.

Även *Ola Larsmo*, författare och före detta ordförande i Svenska PEN, har reagerat kraftigt på innehållet i Tidöavtalet. I en debattartikel i Dagens Nyheter kulturdel skriver han om vad han uppfattar som ett paradigmskifte i synen på mänskliga rättigheter. Där Tidöavtalet alls tar upp mänskliga rättigheter handlar det om att minimera dem, konstaterar han. Regeringen och SD ska till exempel ”så långt det är rättsligt möjligt begränsa asylökandes rättigheter”.

Ola Larsmo beskriver den här typen av formuleringar som anmärkningsvärda, i synnerhet för att de kommer från just Sverige, ett land där alla partier från vänster till höger sedan andra världskriget ställt sig bakom de mänskliga rättigheterna som rättesnöre.

– Vi har varit djupt integrerade i FN. Jag behöver väl knappt nämna *Dag Ham-*

mar skjöld och *Jan Eliasson*. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är inte bindande, men Sverige har valt att införa den i grundlagen, i regeringsformens andra paragraf. Det går verkligen inte att överdriva hur central FN-stadgan har varit för Sverige sedan efterkrigstiden, säger han.

Civil Rights Defenders konstaterar att de som organisation nu, från att ha arbetat globalt med mänskliga rättigheter i 40 år, kommer behöva fokusera mer på att försvara grundläggande fri- och rättigheter på hemmaplan. Strax efter att de publicerade sin granskning av Tidöavtalet gick SD-toppen *Björn Söder* ut på sociala medier och krävde att de statliga bidragen till Civil Rights Defenders skulle dras in, något Expo var först att rapportera om.

Björn Söder

Även Naturskyddsföreningen angreps under hösten av SD efter att de granskat Tidöavtalet. I slutet av oktober skickade en tjänsteman i Sverigedemokraternas riksdagskansli ett mejl till organisationen och bad att få veta vilka som har donerat pengar till föreningen. Syftet ska enligt tjänstemannen ha varit att undersöka i vilken utsträckning organisationen använder statliga medel.

Anna Johansson är rädd att angreppen mot Civil Rights Defenders och Naturskyddsföreningen ska leda till att organisationer inom civilsamhället blir mer återhållsamma med sin kritik mot regeringen och SD.

– Det kan leda till självrensning, säger hon.

SD:s partiledare *Jimmie Åkesson* försäkrade vid en partiledardebatt i början av november att ”ingen organisation i Sverige kommer att bli av med några bidrag för att man kritiserar Tidöavtalet”.

Det lugnar inte Ola Larsmo, som undrar varför partiet sänder dubbla signaler. Han ser mycket allvarligt på de sverigedemokratiska angreppen mot Civil Rights Defenders och Naturskyddsföreningen.

– Det är ett helt nytt inslag i svensk politik, säger han.

Det är inte bara organisationer inom civilsamhället som har utsatts för påtryckningar från sverigedemokratiska politiker under hösten. I Kalmar gick kommunpolitikern *Jonathan Sager* till angrepp mot stadsbiblioteket och det planerade arrangemanget ”Drag Story Hour”, där drag queens läser sagor för barn.

Liknande sagostunder har under de senaste åren hållits vid flera svenska bibliotek och upplägget kommer från USA. Där har

Tidö Slott.
FOTO: WIKIPEDIA

+ TIDÖAVTALET

DEN 14 OKTOBER offentliggjordes en skriftlig överenskommelse mellan de svenska riksdagspartierna Kristdemokraterna, Liberalerna, Moderaterna och Sverigedemokraterna. Avtalet hade förhandlats fram på Tidö Slott i Västmanland. Avtalet finns i sin helhet på tidöavtalet.se

FOTO: MALIN SUNDELIN

ANNA JOHANSSON, GENERALSEKRETERARE AMNESTY, SVERIGE

”Om man inte har gjort något olagligt kan man ju inte straffas.”

FOTO: HOLGER ELLGAARD/WIKIMEDIA

JAN ELIASSON

SVENSK DIPLOMAT OCH socialdemokrat som var utrikesminister en kort period 2006. Han har haft viktiga FN-uppdrag, bland annat som ordförande i generalförsamlingen och som FN-sändebud i Darfur i västra Sudan 2006–2008. Han var vice generalsekreterare i FN 2012–2016.

FOTO: WIKIMEDIA

DAG HAMMARSKJÖLD

HAN VALDES 1953 till generalsekreterare i FN och tilldelades postumt Nobels fredspris 1961. Han satt också i Svenska akademien och hade en rad politiska och diplomatiska uppdrag. Hammarskjöld dog i september 1961 när var på väg till ett möte med **Moïse Tshombe**, ledare för den belgienstödda utbrytarstaten Katanga i sydöstra Kongo. Hammarskjölds plan störtade vid Ndola i dåvarande Nordrhodesia (Zambia). Nya uppgifter om att planet sköts ned har gjort att FN återigen utreder omständigheterna kring **Hammarskjölds** död.

HÄNT I KALMAR

Lady Busty och Miss Shameless från "Drag story hour Sweden" har hållit i sagostunder på bibliotek i fem år. På lördagen läste de sagor på stadsbiblioteket i Kalmar – ett evenemang som föregåtts av en intensiv lokal kulturdebatt.

FARLIGA SAGOR? Dragdrottningarna Lady Busty & Miss Shameless läser sagor för barn.

FOTO: BIBLIOTEKEN I MALMÖ

sagostunder angripits av högerextrema och republikanska politiker har försökt stoppa fenomenet. Nu har motståndet alltså vaknat på allvar även i Sverige. När sagostunden hölls i Malmö tidigare under hösten fick den övervakas av väktare och i Olofström fick den hållas digitalt på grund av hotbilden.

U nikt med situationen i Kalmar är att det är kommunpolitiker som angriper arrangemanget. SD är i opposition och de styrande, s, c och v, har meddelat att det "inte finns någon chans att arrangemanget kommer att stoppas". Jonathan Sager vill dock se ett principbeslut om att "Drag Story Hour" inte ska finansieras av skattemedel och han motiverar det som en insats för att "skydda barnen". I sociala me-

dier får han stöd från Björn Söder. Centralt inom SD har man inte tagit ställning i frågan, skriver Bo Broman, partiets kulturpolitiska talesperson i ett mejl till SVT:

"Det är en komplicerad fråga om Drag queen story hour och många i partiet har olika infallsvinklar och åsikter om den".

Från bibliotekariernas fackförbund DIK ser man allvarigt på Jonathan Sagers utspel. Förbundsordföranden Anna Troberg påminner i ett öppet brev i lokaltidningen Barometern om principen om en armlängds avstånd. Den bygger på att politiken ska skapa förutsättningar för kulturen men avhålla sig från att påverka innehållet:

"Det är bibliotekarierna, inte politiker-na, som utifrån sin kompetens bestämmer medieutbud och evenemangsverksamheter" skriver Anna Troberg.

Även Ola Larsmo tycker att händelsen i Kalmar väcker oro.

"Skulle det vara så att politiker lägger sig i vad man får och inte får ta del av på våra bibliotek har vi påbörjat ett nytt kapitel i svensk kulturpolitik," säger han.

våras bad Amnesty alla partiledare att skriva under på att de fortsatt står bakom FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter. De flesta partierna skrev på men tre partiledare valde att ducka och ville inte heller träffa Amnestys representanter: Ebba Busch (KD), Jimmie Åkesson (SD) och Ulf Kristersson (M). Jimmie Åkesson sade sig vara beredd att skriva på, fast inte online utan per post, fast inte efter ett möte utan per post.

– Vi har dock hela tiden sagt att vi vill ha ett möte för att diskutera situationen för mänskliga rättigheter i Sverige, det ansvar regeringsbildande partier har för att skydda och respektera mänskliga rättigheter och partiets egna förslag på en rad områden, förklarar Anna Johansson. Då meddelade SD att varken Jimmie Åkesson eller deras partisekreterare fanns tillgängliga, men att Amnesty skulle kunna få träffa en riksdagsledamot. Det bedömde inte vi som intressant och därav skrev SD inte under. Ebba Busch och Ulf Kristersson svarade aldrig, trots flera påstötningar.

ett mejl till Amnesty Press skriver jämställdhetsminister Paulina Brandberg (L) att regeringen står bakom FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Hon är en av flera ministrar som har demokrati och mänskliga rättigheter på sitt bord.

"Samtliga förslag som läggs fram inom ramen för Tidöavtalet ska vara i enlighet med de bindande internationella regler som Sverige åtagit sig att följa", skriver hon i mejlet till Amnesty Press.

Hon kommenterar också oron inom civilsamhället för att organisationer som uttrycker kritik mot den förda politiken riskerar att straffas:

"Jag och regeringen välkomnar att oberoende organisationer granskar regeringen och andra delar av statsapparaten. Även om vi inte håller med i deras analys av Tidöavtalet är det en grundläggande prioritering för regeringen att värna civilsamhällets oberoende och yttrandefrihet."

O la Larsmo tycker att det är anmärkningsvärt att Kristdemokraterna och Moderaterna under valrörelsen valde att inte svara på Amnestys fråga om huruvida de står bakom de mänskliga rättigheterna.

– Om de står bakom dem borde det ha varit lätt att ge ett svar. Att de valde att inte svara tycker jag är mycket skrämmande. Det är nog det verkliga "paradigmskiftet", säger han.

Ola Larsmo pekar på regeringens uttalanden om att Turkiet skulle vara en demokrati som ännu en oroväckande tendens i svensk politik. Detta har även Staffan I Lindberg reagerat på. Han är professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet och föreståndare för V-Dem institutet.

FOTO: KAUNITZ-OLSSON

OLA LARSMO, FÖRE DETTA ORDFÖRANDE I SVENSKA PEN

"Skulle det vara så att politiker lägger sig i vad man får och inte får ta del av på våra bibliotek har vi påbörjat ett nytt kapitel i svensk kulturpolitik."

ANNA TROBERG, FÖRBUNDSORFÖRANDE DIK

"Det är bibliotekarierna, inte politikerna, som utifrån sin kompetens bestämmer medieutbud och evenemangsverksamheter"

– Den samlade bilden just nu är att regeringen legitimerar en auktoritär regim och samtidigt på hemmaplan ger antidemokratiska krafter inflytande över politiken. Det oroar mig som demokratiforskare. Det är precis så här vi har sett demokratier avskaffas i andra delar av världen, säger han.

Hur man än vrider och vänder på det är Turkiet ingen demokrati, menar Staffan I Lindberg:

– De brister i flera avseenden. De fängslar oppositionella, de har tagit kontroll över nästan alla medier, de har kastat en rad akademiker i fängelse och kontrollerar många av universiteten. Det är inte ens så att Turkiet är ett land i gräzonen. Ingen som mäter demokrati klassar Turkiet som demokratiskt. De hamnar långt ner på listorna.

Redan den socialdemokratiska regeringen kallade Turkiet för en demokrati, men Staffan I Lindberg upplever att den nya regeringen går ett steg längre genom sina upprepningar. Genom att om och om igen beskriva Turkiet som en demokrati bidrar Sveriges regering, menar han, till att legitimera en auktoritär regim.

– Det är allvarligt. En sådan retorik kan till slut leda till att vi inte har några demokratier längre, säger han.

Nu befarrar Staffan I Lindberg att Recep Tayyip Erdoğans planerade Sverigebesök ska innebära att den svenska regeringen gör nya eftergifter:

– Jag önskar att man vid ett sådant besök tog upp alla brott mot de mänskliga rättigheterna som Turkiet har begått de senaste tio åren, och att Sverige skulle stå upp för frihetskämparna i norra Syrien, men det kommer man naturligtvis inte göra.

De senaste månadernas händelser i Sverige får Anna Johansson att tänka på utvecklingen i Ungern.

– Steg för steg har regeringen där under de senaste 12 åren försvårat för civilsamhället, för den oberoende pressen och för kulturarbetare. Nu klassas landet inte längre som en demokrati av EU utan som en hybridregim med parlamentariskt envælde. Det är den första icke-demokratiska i EU, säger hon.

Anna Johansson noterar att många punkter i Tidöavtalet handlar om utredningar som ska tillsättas och alltså inte om beslut som är redo att genomföras.

– Mycket av det man föreslår kommer inte kunna bli verklighet för det går inte att genomföra i en rättsstat, men jag tycker att det är allvarligt nog att förslagen läggs. Det blir en signalpolitik som stigmatiserar vissa grupper, säger hon.

Framöver tror hon att det kommer bli ännu viktigare än tidigare att bilda breda koalitioner och sluta upp bakom varandra inom civilsamhället. Utifrån vissa formuleringar i Tidöavtalet ser hon en särskilt stor risk för angrepp riktade mot muslimska organisationer.

– Det står att man vill strypa finansieringen till civilsamhällesorganisationer

med kopplingar till ”islamistiska och extremistiska intressen”. Det är oroande eftersom vi tidigare har sett att muslimska organisationer motarbetas och pekats ut som extremistiska på lösa grunder, säger Anna Johansson.

Den 23 februari kritiserade Amnesty att en knapp majoritet i Socialnämnden Centrum i Göteborg beslutat att avstyrka stöd till studieförbundet Ibn Rushds folkbildningsverksamhet i kommunen och i ett uttalande varnade Anna Johansson för att ”beslut att neka Ibn Rushd bidrag riskerar att hota religions- och föreningsfriheten” i Sverige. Hon pekade också på att ”islamofoba hatbrott är ett reellt hot för många människor i Sverige och muslimers lagliga aktiviteter och religiösa tillhörighet misstänkliggörs”.

Hon tror att man inom civilsamhället i Sverige behöver förbereda sig på ökad motvind.

– Vi behöver rusta oss internt och vara beredda på att medarbetare, talespersoner och förtroendevalda kan utsättas för hat och hot. Det är en reell konsekvens av att arbetet för mänskliga rättigheter har börjat uppfattas som kontroversiellt, säger Anna Johansson.

Hon vill inte vara alarmistisk, men kan inte låta bli att se likheterna mellan hur utvecklingen av demokratin började i Ungern och hur utvecklingen ser ut nu i Sverige:

– Det som händer nu, med förslagen i Tidöavtalet och angreppen mot civilsamhället, det känner vi igen från vårt internationella arbete. ■■■

ÖVERENS? Sveriges statsminister Ulf Kristersson (M) och Turkiets president Recep Tayyip Erdoğan håller en gemensam pressträff i Ankara den 8 november, i samband med ett möte där man diskuterade Sveriges Natoansökan. FOTO: HENRIK MONTGOMERY/ TT

TURKIET OCH DEMOKRATIN

EFTER SVERIGES NATOANSÖKAN har demokratin i Turkiet hamnat i fokus i svensk debatt. Förra statsministern Magdalena Andersson gav i somras luddiga svar om Turkiet är en demokrati och sade att ”det är en demokrati på så sätt att de har allmänna val, men vi vet också att det finns en diskussion om att det är journalister som är fängslade och så”.

Den nye utrikesministern Tobias Billström (M) har till Expressen sagt att ”ett land som har en folkvald regering och har fria val måste betraktas som en demokrati”.

Freedom House, som årligen granskar demokratin i världen, rankar Turkiet som icke-fritt. OSSE, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, riktade skarp kritik mot hur det styrande partiet AK agerade vid det senaste valet 2018. Europadomstolen har åtskilliga gånger kritiserat Turkiet för fängslanden, däribland ledare för oppositionspartiet HDP och aktivisten och filantropen Osman Kavala. Yttrandefriheten har begränsats och i Reportrar utan gränser ranking för år 2022 placerades Turkiet på plats 149 av 180.

FOTO: JOHAN WINGBORG

STAFFAN I LINDBERG, PROFESSOR STATSIVETENSKAP

”Den samlade bilden just nu är att regeringen legitimerar en auktoritär regim och samtidigt på hemmaplan ger antidemokratiska krafter inflytande över politiken.”

FÖRBUD MOT HUVUDDUK STOPPAS

🇸🇪 SVERIGE. Högsta förvaltningsdomstolen beslöt den 8 december att förbud mot huvudduk i skolan inte kan tillåtas. Den skånska kommunen Stafanstorps beslöt 2019 att införa förbud mot huvudduk för flickor upp till årskurs sex. Skurups kommun har velat införa förbud för både personal och elever i förskola och grundskola. Domstolen upphäver nu kommuner-

nas beslut. I sitt beslut hänvisar domstolen inte till religionsfrihet utan anser "att begränsa rätten att bära huvudduk har effekter för enskilda och är därför en begränsning av yttrandefriheten". I Skurup sade **Johan Bolinder** (M) till SVT/Skåne att domen ska analyseras och kontakter tas med regeringen: "Jag tror även många i regeringen kommer att reagera på domen". IIII

FOTO: ADEK BERRY/AFP/TT

PROTEST. Demonstranter protesterar utanför parlamentet i Jakarta mot att den nya brottsbalken kontrollerar kvinnors kroppar.

Ny brottsbalk

🇮🇩 INDONESIA. Indonesien är världens folkrikaste muslimska land och världens tredje största demokrati. Sedan självständigheten från Nederländerna 1949 har landet en sekulär konstitution. Men när parlamentet den 6 december röstade igenom en ny brottsbalk med 624 paragrafer möttes det av skarp kritik från människorättsorganisationer. "En katastrof för rättigheter", ansåg Human Rights Watch, HRW.

– Att Indonesiens regering och representanthuset gått med på att godkänna en brottsbalk som omintetgör mänskliga rättigheter är skrämmande, sade **Usman Hamid**, chef för Amnesty Indonesien.

Citra Referandum, chef för Indonesian Legal Aid Institute, tillhörde den lilla grupp demonstranter som protesterade utanför parlamentet i Jakarta:

– Indonesisk demokrati är död, sade hon enligt The Guardian.

skapar oro

Den nuvarande brottsbalken har gällt sedan 1908 med tillägg antagna sedan dess. I många år har en ny brottsbalk diskuterats men 2019 stoppades ett förslag efter stora demonstrationer. Det nu antagna förslaget måste undertecknas av president **Joko Widodo** och sedan kommer det dröja tre år innan de nya lagarna börjar gälla. HRW uppmanade EU att protestera när Widodo kommer till Bryssel den 14 december för ett toppmöte.

Den nya brottsbalken innehåller paragrafer som begränsar privatlivet. Ogifta sammanboende par kommer att kunna straffas med sex månaders fängelse. Make eller maka, föräldrar eller barn ges rätt att polisanmäla en person för sex utanför äktenskapet, vilket kan ge ett års fängelse.

Indonesien, utom provinsen Aceh, har aldrig haft ett förbud mot samkönat sex och detta finns inte med i brottsbalken. Hbtqi-organisationer uttryckte

dock stor oro då samkönade äktenskap inte är tillåtna i landet.

Indonesien har efter pandemin åter börjat bli ett turistmål och **Maulana Yusran**, biträdande chef för turistbyrå, beklagade att brottsbalken hade antagits då den kan avskräcka besökare. **Taufik Basari**, parlamentsledamot från partiet NasDem, sade enligt The Guardian att även turister kan gripas.

Det blir i fortsättningen förbjudet att förolämpa presidenten, statliga institutioner, statsideologin, flaggan och att informera om abort, liksom om preventivmedel för barn. Bestämmelserna om hädelse skärps.

Indonesia Press Council har uppmanat presidenten att inte skriva på lagen då de befärs att journalister kommer att hamna i fängelse. IIII

Ulf B Andersson

KVINNER FÅR STANNA

🇸🇪 SVERIGE. Migrationsverket meddelade den 6 december att alla kvinnor riskerar förföljelse i Afghanistan enbart därför att de är kvinnor och därför ska få flyktingstatus, vilket ger rätt till uppehållstillstånd i tre år, om de söker asyl i Sverige. Kvinnor som tidigare fått avslag kan begära omprövning av avslaget.

– Kvinnors och flickors rörelsefrihet och andra rättigheter har begränsats avsevärt i Afghanistan, med ytterligare försämringar den senaste tiden, sade **Carl Bexelius**, rättschef på Migrationsverket i ett pressmeddelande. IIII

”Måste undersökas”

Nyhetsbyrån Reuters avslöjade den 8 december att armén i Nigeria genomfört ett hemligt, systematiskt och illegalt abortprogram i norra Nigeria som tvingat 10 000 kvinnor att göra abort. Kvinnorna hade varit fångar hos Boko Haram och blivit gravida efter våldtäkter. Amnesty Nigeria kräver att de federala myndigheterna undersöker tvångsaborterna.

STATSKUPP PLANERADES

🇩🇪 TYSKLAND. Den 7 december slog 3 000 poliser till på 150 platser runt om i Tyskland. 25 personer med koppling till Reichsbürgerörelsen greps, misstänkta för att ha planerat en statskupp. Vid tillslagen hittades vapen. Bland de gripna fanns en domare och tidigare parlamentsledamot och personer inom armén.

Rörelsen, som vägrar erkänna dagens tyska förbundsrepublik, hade planerat att ta makten och tillsätta adelsmannen **Heinrich XIII Reuss** som statschef. Rörelsen anses ha omkring 20 000 anhängare och har växt i samband med protesterna mot coronarestriktionerna. I augusti 2020 gjordes ett försök av högerextremister att storma förbundsdagen i Berlin.

I ett uttalande den 7 december menade Amnesty Tyskland att staten på ett katastrofalt sätt har misslyckats i sitt skydd av mänskliga

FOTO: STEFFEN LOWE/WIKIMEDIA

KUPPMAKARE. Heinrich XIII Reuss var tänkt att bli statschef efter kuppen.

rättigheter då det visar sig att en betydande del av Reichsbürgerörelsen utgörs av aktiva och tidigare medlemmar av tyska armén.

– Det måste finnas en nolltolerans mot rasism, antisemitism och anti-humana ideologier inom de statliga myndigheterna, anser Amnesty Tyskland. IIII

”Jag vill bara att denna mardröm

ska vara över”

OROLIG. Ahmadreza Djalali dömdes den 21 oktober 2017 till döden av en iransk domstol och Vida Mehrannia är ständigt medveten om att varje dag kan vara hans sista.

Det har gått drygt sex år sedan **Vida Mehrannias** man **Ahadreza Djalali** fängslades i Iran. Han var inbjuden till en konferens i hemlandet när han frihetsberövades och har sedan dömts till döden. I Sverige lever Vida tillsammans med parets två barn, i väntan på sin man.

TEXT OCH FOTO: MIRANDA SOLVANG

IRAN

HUVUDSTAD: **Teheran**
POLITIK: **Ockuperat av Sovjetunionen och Storbritannien under andra världskriget. 1953 störtas regeringen av USA och Storbritannien och shahen får makten. Hans auktoritära styre leder 1979 till omfattande protester från liberaler, socialister och prästerskapet. Ayatollah Ruhollah Khomeini återvänder från exil i Frankrike och en islamisk republik utropas. I september 2022 utbryter stora protester mot moralpolisens kontroll av klädregler för kvinnor men kraven växer på avskaffande av den islamiska diktaturen.**

YTA: **1 648 195 km²** (Sverige: 449 964 km²).
BEFOLKNING: **86,7 miljoner.**

EN VANLIG FAMILJ. Vida Mehrannia med sin man Ahmadreza Djalali i Barcelona 2016.

FOTO:PRIVAT

HÅRDA FÖRHÅLLANDEN. Ahmadrezas hälsa har försämrats, han har också hungerstrejkat i fängelset.

FOTO: WIKIPEDIA

ÖKÄNT FÄNGELSE. Evin-fängelset i Teheran byggdes 1972 och här har sedan dess många politiska fångar fängslats. Bilden visar entrén 2008.

FOTO: EHSAN IRAN/WIKIMEDIA

ras pappa fängslades. Hemma finns pappa närvarande främst via berättelser om vad han hade sagt eller gjort i vissa situationer. Sonen frågar om pappa skulle spela fotboll med honom. Vida berättar att livet fortgår och att främst för barnens skull måste hon fortsätta att kämpa. Familjens liv har påverkats starkt av Ahmadrezas situation och under de senaste åren lever de under konstant stress för vad som kan hända honom.

– Den möjliga avrättningen av min man är en ständig mardröm. Sonen är också djupt påverkad, han saknar sin pappa ständigt. Dottern som har hunnit bli vuxen har varit medveten om sin fars situation från början, men för sonen som var liten vid gripandet, har han först senare blivit medveten om att hans pappa är fängslad i Iran. Det har varit svårt att dölja det för honom, speciellt när Ahmadrezas namn kommer upp i nyheterna, säger Vida.

Idag sitter Ahmadreza i Evin-fängelset som är beläget strax norr om huvudstaden

Teheran. Här sitter många politiska fångar. Det är ett fängelse som har kapacitet för cirka 15 000 personer, men det är okänt hur många som befinner sig där. Hans dagliga rutin är så vitt Vida vet en ständig upprepning, dagarna ser väldigt lika ut. Hon har fått höra att han tillbringar en betydande tid av sin dag med att läsa de böcker som finns tillgängliga i fängelset, utöva fysisk aktivitet och försöka behålla sin mentala och fysiska hälsa. Han har många hälsoproblem inklusive svår gastrit, och har opererats för bräck. Det finns alltid en rädsla för tortyr och för att bli dödad under kommande timmar. Detta har lett till att hans fysiska och psykiska situation har försämrats och han lider starkt av situationen i fängelset.

Internet har starkt begränsats sedan protesterna i Iran inleddes i september. Det påverkar kontakten som idag endast handlar om telefoni. Till en början handlade det om fem minuter en gång i

FOTO: AMNESTY

STÖD. Amnesty och Karolinska Institutet höll den 18 januari 2018 en gemensam manifestation (stora bilden). Till vänster: Den 10 oktober 2019 satte Amnesty-aktivister upp en banderoll mitt emot Irans ambassad i Stockholm.

månaden, men idag är kontakten direkt till Sverige inte längre tillåten. Vida får information från släktingar i Iran men senast hon talade direkt med sin man var för två år sedan. Det samtalet varade i fem minuter.

– Förut bara grät jag när jag pratade om det här, nu har jag blivit starkare. Det handlar om att ta hand om barnen. Det är en anledning till att jag orkar, fortsätter Vida.

Den 15 oktober bryter en brand ut på Evin-fängelset. Informationen om vad som hänt och orsakerna är knapphändig. Det är så situationen ser ut, mycket är okänt och det är svårt att få information. På UD finns ett nummer som Vida kan ringa dygnet runt och hon ringer för att få mer information. Nyheten om branden har nått Vida och hennes dotter när de tittar på nyheterna. Det är en lördagskväll och först på måndagen, två dagar senare, vet Vida att hennes man är i trygghet. Informationen får hon via släk-

Vad gör Amnesty?

SEDAN AHMADREZA DJALALI greps i Iran 2016 och den 21 oktober 2017 dömdes till döden har Amnesty arbetat oavbrutet för att få Iran att upphäva dödsdomen och släppa honom ur fängelset. Amnesty har utlyst ett antal blixaktioner genom åren och även fokuserat på hans sviktande hälsa och att han nekats den vård han behöver.

Svenska sektionen har varit aktiv och drivande i arbetet men även Amnesty Belgien och Amnesty Italien har engagerat sig i hans fall på grund av hans anknytning till universitet i dessa länder.

Även universitetsvärlden och akademiker har agerat, inklusive över 100 Nobelpristagare som vädjat för hans liv och frihet. I Sverige har rektorn och Ahmadreza Djalalis kollegor på Karolinska Institutet (KI) på olika sätt kampanjat för hans frigivning genom åren och kollegor från universitetet har arbetat med i Europa likaså.

Den 28 mars 2018 överlämnade Amnesty och Kungliga Vetenskapsakademien 209 878 namnunderskrifter till Irans ambassad i Stockholm med krav att Ahmadreza Djalali skulle frigges.

I november 2020 skrev 44 723 personer på knappt två dygn under en vädjan från svenska Amnesty om att dödsstraffet mot Ahmadreza Djalali inte skulle verkställas och att han omedelbart skulle släppas fri. Namnen överlämnades till Irans ambassad.

Mer information och nya aktioner finns på www.amnesty.se

MAJA ÅBERG

”Jag fortsätter kämpa för att få tillbaka mina barns pappa.”

► tingar i Iran som hennes man har ringt för att meddela att han är i säkerhet.

Ahmadreza var iransk medborgare med ett permanent uppehållstillstånd i Sverige när han fängslades. Idag har han två medborgarskap, ett iranskt och ett svenskt, som han fått under sin tid i fängelse. Familjen kom till Sverige för att Ahmadreza skulle ta sin PhD i medicin och när han greps arbetade han vid Karolinska Institutet i Stockholm, som läkare och forskare i katastrofmedicin.

– Jag har hört från människor som har träffat Ahmadreza i Evin-fängelset hur starkt han kämpar och försöker behålla

sin hälsa genom att läsa, träna, skriva och så vidare för att vara kraftfull mentalt och fysiskt. Alla dessa skäl inspirerar mig och ger mig mycket energi att fortsätta i denna svåra situation, fortsätter Vida.

Stödet som familjen får av alla människor som bryr sig och agerar för Ahmadreza är betydelsefullt. De håller ihop som familj och fortsätter kampen för mannen och pappan.

– Jag fortsätter kämpa för att få tillbaka mina barns pappa, eftersom jag ser hur mycket de känner hans frånvaro och vill ha honom tillbaka, inte minst varje födelsedag och jul. Den enda önskan är att han ska återvända, säger Vida. ■■■

Hösten som skakade Iran

Protesterna fortsätter i Iran. De första avrättningarna har verkställts som en signal att regimen inte tänker ge upp.

Den 12 december rapporterades att 23-åriga *Majidreza Rahnavard* hade avrättats offentligt genom hängning i staden Mashhad. Han greps den 17 november och dömdes till döden för ”fiendskap mot Gud” och anklagades för att ha knivdödat två medlemmar i den fruktade milisen Basij.

Det var den andra avrättningen i samband med protesterna i Iran. Den 8 december avrättades 23-åriga *Mohsen Shekari*, anklagad för att ha blockerat en gata i Teheran och ha skadat en milisman i en knivattack.

Ytterligare ett tiotal personer som har dömts till döden hotas av avrättning och det har uppgetts att omkring 15 000 personer har gripits i samband med protesterna sedan i september. Det kan därför förväntas att fler dödsdomar kan utdömas. Amnesty har startat en aktion med krav på att samtliga dödsdomar i Iran upphävs.

Det var den 16 september som *Jina (Mahsa) Amini*, 22, dog under ett besök i huvudstaden Teheran. Hon kom från den kurdiska staden Saqqez och greps av iransk moralpolis som anklagade henne för att ha burit sin huvudsjal på felaktigt sätt. Misstankar finns om att tortyr och misshandel i häktet ledde till hennes död, vilket myndigheterna har förnekat.

Hennes död blev upptakten

SOLIDARITET. Den 10 december hölls demonstrationer runt om i Europa för proteströrelsen i Iran som här i London där tusentals tågade.

FOTO: MARTYN WHEATLEY / I-IMAGES / POLARIS/TT

till den största protestvägen i Iran sedan den islamiska republiken utropades 1979. Enligt Iran Human Rights, som har sitt säte i Oslo, har 458 personer dödats i samband med protester över hela landet. Utländska journalister har inte släppts in i landet och människorättsorganisationer som Amnesty kan inte besöka landet.

Informationen om vad som händer är därför inte helt tillförlitlig utan bygger på bilder och filmer som läggs upp på internet och intervjuer med personer i Iran. Att protesterna varit omfattande och att strejker stängt ned verksamhet är dock otvetydigt. Slagordet ”Kvinna, liv, frihet” blev proteströrelsens slagord och runt om i världen har solidaritetsmanifestationer ägt rum.

Början av december tändes ett litet hopp om förändring av det iranska systemet. Iranska maktbärare skulle då ha sagt att moralpolisens uppgifter skulle förändras och att lagen om kvinnor och huvudsjal skulle ses över. Snart stod det dock klart att optimismen var ogrundad och att regimen inte är beredd till några förändringar som kan tillfredsställa proteströrelsen.

Repressionen har fortsatt vara hård, inte minst i Kurdistan och Baluchistan, där missnöje länge funnits med diskriminering. Inför vintern är frågan om dödsdomar och ett skärpt förtryck kan göra att den islamiska republiken överlever ytterligare en protestväg eller om dess dagar är räknade.

ULF B ANDERSSON

Irans dramatiska historia

TEXT: ULF B ANDERSSON

Irans moderna historia har präglats av kungligt envælde och islamisk diktatur. Hösten 2022 har protester skakat landet och en del tror att den islamiska republikens dagar är räknade.

SORTI. Den iranska tidningen Ettela'ats förstasida 16 januari 1979 med rubriken "Shahen har lämnat".

FOTO: ETTELAAT/WIKIMEDIA

FÖR KHOMEINI. Kvinnor visar sitt stöd för Khomeini 1979.

FOTO: KHABAR/WIKIMEDIA

1979

Shahen, svårt sjuk i cancer, lämnar Iran den 16 januari. **Ayatollah Ruhollah Khomeini**, som levte i exil sedan 1964, återvänder från Frankrike i februari och hälsas med stora förhoppningar. Den 30-31 mars hålls en folkomröstning om landet ska bli en islamisk republik. 98 procent sågs ha deltagit och 99,3 procent röstar ja. I november ockuperas USA:s ambassad i Teheran och 52 personer hålls som gisslan i 444 dagar.

1978

Under hösten ökar strejker och protester mot shahens auktoritära styre i styrka. Undantagslagar införs och militär skjuter ihjäl demonstranter.

1980

Abolhassan Banisadr vinner i januari presidentvalet med 75 procent av rösterna. Under året krymper den politiska friheten, partier förbjuds, klädregler införs snart för kvinnor och frspråkiga tidningar stängs. I juni 1981 avsätts president Banisadr och flyr till Frankrike. Makten koncentreras till den "högste ledaren", **ayatollah Khomeini**. Den 22 september 1980 går Irak till anfall mot Iran. Iraks president **Saddam Hussein** får stöd av USA och Storbritannien. Hundratusentals människor dör under det åtta år långa kriget.

1988

Tusentals politiska fångar, många från Folkets mujaheddin, avrättas under ett par månader. Den 22 juli 2022 döms **Hamid Noury** till livstids fängelse av Stockholms tingsrätt för mord och folkrättsbrott i samband med avrättningarna 1988. Han greps vid ett besök i Sverige 2019.

1971

I Persepolis firas att 2 500 år har gått sedan **Kyros II** grundade det persiska riket. Det är en gigantisk storslagen fest för världens kungligheter (kronprins **Carl Gustaf** representerar Sverige) och statschefer. **Shahen** hade 1963 proklamerat "den vita revolutionen" och reformerna beskrivs som framgångsrika. Iran genomgår en modernisering med växande välstånd och stärkta rättigheter för kvinnor. Landet är dock en hård diktatur där den fruktade säkerhetspolisen Savak förföljer oppositionella.

1990

Efat Ghazi, dotter till **Qazi Muhammad**, ledare för republiken i Mahabad 1946, mördas i ett attentat i Västerås. Hennes make, **Emir Ghazi**, var aktiv i det kurdiska partiet KDPI. Ingen har gripits men iranska dödspatruller misstänks för mordet i Västerås, liksom en rad andra mord i Europa på exiliranier på 1990-talet.

2009-2020

Konservativa **Mahmoud Ahmadinejad** utropas i juni 2009 som segrare i presidentvalet. Reformisten **Mir Hossein Mousavi**, som officiellt får 34 procent, hävdar valfusk. Under de kommande åren fortsätter Ali Khamenei styra Iran som högste ledare och väktarrådet godkänner eller avslår vilka som får kandidera vid val. De ekonomiska förhållandena leder till omfattande protester 2019-2020 men den islamiska republiken överlever.

VALFUSK. Grönt var symbolen för proteströrelsen mot påstått valfusk 2009. FOTO: MILAD AVAZBEIGI/WIKIMEDIA

1941

I augusti vägrar **Resa shah Pahlavi** utvisa tyskar i Iran. Sovjet och Storbritannien invaderar då Iran för att säkra tillgång till oljan och avsätter shahen, som skickas i exil till Mauritius. Kronprinsen, **Mohammad Reza Pahlavi**, övertar kungatronen och fram till 1946 är Iran ockuperat av de allierade.

1946

Efter första världskriget hade en Sovjetrepublik 1920-1921 utropats i Gilan i norra Iran. I samband med de allierades återtag tar den "azerbadjanska folkregeringen" med sovjetiskt stöd makten i norra Iran och i de kurdiska områdena utropas den kurdiska "republiken Mahabad". Detta leder till en av krigets första kriser men till sist ger Sovjet efter för USA:s påtryckningar och Iran återtar kontrollen. Ledarna för den kurdiska republiken, däribland president **Qazi Muhammad**, hängdes 1947 på ett torg i Mahabad och kurdiska språket förbjöds.

KURDISK REPUBLIK. Qazi Muhammad utropar 1946 republiken i Mahabad.

FOTO: WIKIMEDIA

1953

Mohammad Mosaddeq (1882-1967) hade 1951 utnämnts till premiärminister. Han lovar sociala reformer, en jordreform och en nationalisering av Irans oljetillgångar. Det leder till konflikter med konservativa krafter och shahen. I Storbritannien och USA växer oron för kontrollen över oljan och kommunistpartiet Tudehs inflytande över regeringen. 1953 genomförs "Operation Ajax" där brittiska MI6 och amerikanska CIA i augusti organiserar oroligheter för att störta Mosaddeq. Kuppen lyckas och shahen får oinskränkt makt.

AVSATT. Irans första demokratiskt valda ledare, premiärminister Mohammad Mosaddeq ställdes inför rätta efter kuppen 1953. Han slapp dödsstraff men satt i fängelse och sedan husarrest fram till sin död 1967.

FOTO: WIKIMEDIA

ÄLDRE DRABBAS HÅRT AV KRIGET

UKRAINA. I Rapporten "I Used To Have A Home": Older People's Experience of War, Displacement, And Access To Housing in Ukraine" dokumenterar Amnesty hur äldre människor ofta blir kvar eller inte lyckas fly konfliktdrabbade områden i Ukraina, vilket utsätter dem för fara och osäkra levnadsförhållanden i skadade byggnader.

Äldre i Ukraina drabbas särskilt hårt av Rysslands förödande invasion. Många av dem blir kvar i områden där de regelbundet utsätts för fara i form av attacker både från marken och luften, sade **Laura Mills**, Amnesty Internationals utredare med fokus på äldre och människor med funktionsnedsättningar, den 6 december. **||||**

"Chockerande"

Uppgifterna om en offentlig avrättning i Nordkorea i oktober 2021 är chockerande om de visar sig stämma. Det sade Amnesty den 6 december om att tre tonåringar skulle ha avrättats förra året. En ska ha dödat sin styvmamma och två av dem ska ha visat sydkoreanska TV-filmer. Amnesty har inte kunnat bekräfta uppgifterna.

REPRESSIONEN HÅRDNAR I RYSSLAND

RYSSLAND. Ryska myndigheter har utvecklat ett sofistikerat system av restriktioner och allvarliga repressalier för att krossa fredliga protester som innebär att journalister och oberoende observatörer inte får rapportera om protesterna. Restriktionerna har intensifierats sedan Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022 vilket innebär att fredliga antikrigsprotester och rapportering om dessa i praktiken omöjliggörs, konstaterar Amnesty International i rapporten "Russia: You Will Be Arrested Anyway: Reprisals Against Monitors and Media Workers Reporting from Protests", som publicerades 24 november.

– Förutom de allvarliga begränsningar av mediefriheten som staten redan har infört agerar polisen alltmer godtyckligt för att hindra journalister och andra medarbetare från att informera allmänheten om protesterna, sade **Natalia Prilutskaya**, Rysslandsutredare på

Amnesty International. I praktiken har Ryssland blivit en protestfri zon, konstaterade hon: – I februari 2022 trotsade tiotusentals människor hoten om böter och fängelsestraff och gick ut på gatorna i protest mot invasionen av Ukraina. Myndigheterna svarade med att utfärda hårdast möjliga straff. **||||**

DÖMD. Oppositionspolitikern Ilja Jasjin dömdes till 8,5 års fängelse för att ha spridit "falsk information" om den ryska armén.

FOTO: DAVID KRÍKHELI/WIKIMEDIA

FOTO: AP/TT

OKUPATION. Ryska armén intog i mars Cherson. I samband med att ukrainska armén återtog staden i november 2022 uppges civila, inklusive barn, ha tvångsflyttats.

Anklagas för tvångsflyttning

RYSSLAND. I samband med att ukrainska styrkor återtog kontrollen över staden Cherson den 11 november kom nya uppgifter om att ryska ockupationsstyrkor tvångsflyttade civila och har fört dem till Ryssland. Bland de bortförda ska finnas ett stort antal barn. En del av barnen har bott på barnhem och det har under kriget rapporterats om att bortförda barn sedan adopteras av ryska familjer.

Omfattningen av bortförda ukrainska barn är oklar men de ukrainska myndigheterna uppger att minst 238 000 ukrainska barn befinner sig i Ryssland. Det är dock oklart hur många av dessa som inte är i sällskap med föräldrar. FN:s flyktingorgan UNHCR har inlett en undersökning om rysk tvångsevakuerad av ukrainska barn.

Den 10 november kom Amnesty International med rapporten "Like A Prison Convoy": Russia's Unlawful Transfer And Abuse of Civilians In Ukraine During 'Filtration' där den ryska tvångsflyttningen av civila ukrainare kartläggs. En del av de tvångsflyttade har flyttats längre in i områden som kontrolleras av ryska styrkor eller ryskstödda separatister medan andra har förts till Ryssland. I strid med internationell humanitär rätt har barn separerats från sina familjer.

– Alla som tvångsflyttats eller fortfarande är godtyckligt frihetsberövade måste försättas på fri fot. Barn som hålls kvar i Ryssland eller i rysk-kontrollerade områden i Ukraina måste återförenas med sina familjer, och det måste göras möjligt för dem att återvända till regeringskontrollerade områden i Ukraina, sade **Agnès Callamard**, generalsekreterare för Amnesty International.

– De som bär ansvar för brotten måste ställas till svars, fortsatte hon. Tvångsflyttningar är ett krigsbrott. Amnesty International anser att

detta också måste utredas som ett brott mot mänskligheten, fortsatte hon.

Flera personer berättade för Amnesty att när de väl var framme i Ryssland upplevde de sig pressade att ansöka om ryskt medborgarskap för att inte deras rörelsefrihet skulle begränsas. Proceduren för att få ryskt medborgarskap har förenklats för ukrainska barn som påstås antingen vara föräldralösa eller saknat vårdnadshavare och för en del människor med vissa funktionsnedsättning. Detta har gjorts för att underlätta för ryska familjer att kunna adoptera dessa barn, vilket är i strid med internationell rätt.

De här exemplen tyder på en avsiktlig rysk politik, som hänger ihop med tvångsflyttandet av civila, inklusive barn, från Ukraina till Ryssland, anser Amnesty.

ULF B ANDERSSON

"KRIGSFÅNGAR TORTERAS"

UKRAINA/RYSSLAND. Både Ukraina och Ryssland har gjort sig skyldiga till krigsbrott genom att tortera krigsfångar. Det uppgav **Matilda Bogner** den 15 november. Hon leder det övervakningsuppdrag för mänskliga rättigheter i Ukraina som FN:s råd för mänskliga rättigheter inrättade 2014. FN-utredare har under flera månader intervjuat 159 ukrainska och 175 ryska krigsfångar.

– Tortyr och övergrepp användes inte bara för att tvinga krigsfångar att avslöja militär information. Det användes, berättade de intervjuade, på en daglig basis för att skrämja och förnedra dem, sade Matilda Bogner enligt nyhetsbyrån AFP.

I Ukraina fick utredarna möjlighet att intervjua ryska krigsfångar som hölls av Ukraina. De ryska myndigheterna gav inte tillträde till fångläger men ukrainska fångar kunde intervjua sedan de hade frigivits och kunnat återvända hem. Matilda Bogner beskrev tortyr och misshandel från rysk sida som "tämligen systematisk" medan den inte var "systematisk" från ukrainsk sida.

Hon betonade att tortyr och misshandel av krigsfångar är absolut förbjuden och att alla stater har en skyldighet att behandla krigsfångar human. **||||**

SJU AVRÄTTADE

KUWAIT. Sju personer, fem män och två kvinnor, avrättades genom hängning i Kuwait den 16 november. Det var de första avrättningarna i landet sedan 2017. Fyra av de avrättade var kuwaitier medan de andra tre kom från Pakistan, Syrien respektive Etiopien.

Amnesty hade fördömt de planerade avrättningarna. **||||**

Mapuche-
flagga.

Mapuche-
område.

Bío-Bío

Araucanía

CHILE

HUVUDSTAD: Santiago de Chile
POLITIK: Militärdiktatur 1973–1990
med Augusto Pinochet som ledare.
Högerpolitikern Sebastián Piñera var
president 2010–2014 och 2018–2022.
Bristen på jämlikhet i samhället ledde

till omfattande protester hösten 2019.
Vänsterkandidaten Gabriel Boric vann
valet i december 2021 och tillträdde som
president 11 mars 2022.
YTA: 756 096 km² (Sverige: 449 964 km²).
BEFOLKNING: 17,6 miljoner (2017).

KONFLIKTEN MED MAPUCHE

– en utmaning för Chiles regering

En blodig konflikt som inbegriper urfolket mapuche har lamslagit delar av södra Chile. I många år var förhoppningarna stora att den nya vänsterregeringen skulle få ett slut på våldet. Istället har konflikten blivit ett av president Gabriel Borics främsta bekymmer.

TEXT OCH FOTO: NATACHA LÓPEZ

november, samma dag som Gabriel Boric för första gången skulle besöka Araucanía som president, sattes en skola och en kyrka i regionen i brand och motorvägar barrikerades i protest mot besöket. Det var en påminnelse om att staten inte har kontroll i det konfliktärjade området där lastbilschaufförer inte vågar köra på grund av risken för att deras bilar ska sättas i brand eller lasten stjälas, stora landområden har ockuperats och människor har dödats. Förhoppningarna om att vänsterregeringen som kom till makten i mars i år skulle innebära en vändpunkt hade grusats långt innan besöket, menar många.

– Det fanns stora förhoppningar men sedan de kom till makten har många känt sig svikna, säger Millaray Huichalaf som är machi, det vill säga andlig ledare för sin kommunitet.

MAPUCHEFOLKET

ENLIGT DEN SENASTE folkräkningen finns fler än 1,7 miljoner mapuche i Chile. Även i Argentina finns en mindre grupp mapuche på cirka 200 000 personer. Deras traditionella språk är mapudungun men en majoritet har ändå spanska som sitt förstaspråk.

ERÖVRING. General Cornelio Saavedra Rodríguez möte med lokala mapucheledare, lonkos, i Araucanía 1869. Under 1800-talet försökte den chilenska armén underkuva mapuchefolket genom militär ockupation av Araucanía.

FOTO: MANUEL OLASCOAGA/WIKIMEDIA

Den som kör längs motorvägen i det avlånga Chile möts vid regionerna Biobío och Araucanía, historiskt hem för mapuchefolket, av bepansrade militärfordon. Det är en av åtgärderna i det undantagstillstånd som regeringen införde i våras.

Under presidentvalskampanjen kritiserade Boric den förra regeringen för att sätta in militären, i och med att de införde undantagstillstånd i området i oktober 2021.

Gabriel Boric förespråkade dialog. Men efter att hans inrikesminister blev beskjuten vid ett besök i Araucanía gjorde hans regering en tvärvändning. I maj återinfördes

undantagstillståndet, om än i begränsad form fokuserat på militära kontroller på motorvägarna.

Adolfo Millabur var länge partipolitiskt oberoende borgmästare i Tirúa i Biobío-regionen och var den förste mapuchen att bli vald till borgmästare 1996. Han beskriver situationen i området som mörk.

– Våldet har blivit normaliserat. Under diktaturen såg man samma sak hända som idag, med straffrihet vid våldsbrott och avsaknad av staten och dess organ. Det finns en allmän misstro i området och brist

MISSTRO. Politikern Adolfo Millabur, framför det palats där han i våras arbetade med att ta fram en ny grundlag. Han var en av 17 representanter från Chiles urfolk i församlingen.

BAKGRUND. Historikern Martín Correa ger en bakgrund till dagens konflikt i "La Historia del Despojo".

MACHI

TRADITIONELL ANDLIG och religiös ledare inom mapuchefolket som har en viktig roll.

på tilltro till regeringen och staten hos delar av mapuchefolket.

Adolfo Millabur beskriver att det man ser av staten i området är polisen och militären. I övrigt lämnas människor och deras problem därhän.

– Man har övergett området, säger han.

När det gäller den nya regeringen tror Adolfo Millabur att de har en uppriktig välvilja men saknar redskap.

– Staten kan bara göra det lagen tillåter och därför är regeringens möjlighet att åstadkomma förändring begränsad. Det vi hör från nuvarande regering har vi hört från tidigare progressiva regeringar – de talar om offentliga satsningar och investeringar men med nuvarande lag finns inget sätt att expropriera mark och då finns ingen mark att köpa.

Kärnan bakom problemen stavas onekligen mark och för att förstå dagens konflikt är det oundvikligt att se till historien. Mapuche var det enda urfolk som kolonisatörerna aldrig besegrade, istället accepterade spanjorerna att södra Chile tillhörde detta urfolk. Även den nybildade chilenska staten gick 1825 med på att underteckna ett avtal om att en stor del av södra Chile tillhörde mapuche. Histori-

kern *Martín Correa* har beskrivit bakgrunden till dagens konflikt i "La Historia del Despojo". Han säger att det är först i mitten av 1800-talet, i och med industrialismens framväxt, som staten inser att det finns en outnyttjad ekonomisk potential i mapuchefolkets mark:

– Då börjar stigmatiseringen och skandandet av en intern fiende. De som tidigare var våra vänskapliga grannar är nu lata, barbarer och fyllon.

Den chilenska staten auktionerade ut marken till européer för att industrialisera området. Mapuchefolket tvingades därifrån med våld eller lurades att sälja sin mark. I

Martín Correa

nationella arkiv kan mapuche-familjer än idag se hur deras gammelfarfar i slutet av 1800-talet eller senare lurades att sälja 500 hektar mark mot en flaska brännvin eller att signera kontrakt han inte kunde förstå med ett fingeravtryck. Idag tillhör det mesta

av marken i området samma europeiska familjer som nu tillhör landets rikaste, medan majoriteten av mapuchefolket tillhör de fattigaste i Chile.

I slutet av 1990-talet, efter demokratis återinförande, blev aktioner som trotsar lagen allt vanligare bland mapuche-aktivister. Storgodsägares maskiner eller skördar sätts i brand, skogsföretags timmer stjäls och mark "återtas" – det vill säga mapuchekommuniteter går in ett landområde som historiskt ägts av deras familj och återtar det.

För att besöka machi *Millaray Huichalaf* kör man genom till synes ändlösa gröna kullar och skogar.

Området är Chiles bördigaste och regionen Araucanía kallas för Chiles kornbod, samtidigt som det är Chiles fattigaste region.

Machi Millaray Huichalaf tar emot i sitt lilla trähus där en grupp sitter med ytterklä-

LOKAL LEDARE. Machi Millaray Huichalaf har en totempåle på sin gård, vid vilken hon genomför ceremonier för att hela folk. Machi Millaray är både en andlig och politisk ledare.

KOMMUNITET

DET FINNS ingen riktigt bra motsvarighet till spanskans "comunidad" på svenska som syftar på en gemenskap eller lokalsamhälle. I denna artikel har vi därför valt att använda "kommunitet".

der för att bekämpa kylan. Hon betonar att deras kultur skiljer sig från den chilenska och västerländska vad gäller exempelvis relationen till naturen, till andlighet, till hälsa. En uppenbar skillnad är förhållandet till tiden – trots att jag kommer den tid vi har bestämt får jag innan intervjun först delta i en ceremoni med trummor och sång för att bota en sjuk ungdom samt vid ett möte med en delegation från en annan mapuche-kommunitet som behöver instruktioner inför nyårsfirandet.

Machi Millaray som hon oftast kallas, är en viktig andlig men också politisk ledare. Hennes kommunitet har legat bakom flera "återtagningar", något som blivit allt vanligare de senaste åren. Enligt polisens uppgifter skedde nästan 500 landockupationer i de berörda områdena mellan 2020 och första halvan av 2022.

– Folk är trötta och tror inte längre på regeringarna. Och jag vill vara tydlig med detta – återtagningarna sker för att vi uttömt alla vägar inom lagens ramar, säger hon.

Just nu är hennes kommunitet mitt i en process för att återta marken intill där de bor. De är 80 familjer som bor på 300 hektar mark. Intill finns ett område på 500 hektar med bara ett hus. Det är ett område som de menar tillhört deras förfäder. Och machi Millaray är beredd på att de kommer mötas med våld.

– Här finns "Multigremial del Sur" (som organiserar företagare) som kommer be-

väpnade. Trots den sortens hot går vi in. Vi försvarar oss, säger machi Millaray.

Mapuchefolkets misstro mot staten kommer sig också av ett dokumenterat polisövervåld och riggade rättsprocesser under de senaste decennierna. Mest uppseendeväckande var rättsfallet mot sju mapuche-aktivister 2017 då det avslöjades att polisen fabricerat bevis. Andra processer mot personer ur mapuchefolket har kritiserats för att personer ofta har gripits med hjälp av terrorlagar som tillåter anonyma vittnen och där aktivister suttit i häkte i flera år för att sedan frias.

Machi Millaray, som är 33 år och har en tonårsdotter och en ettåring, satt själv

häktad 2013 i fyra månader anklagad för nio brott, men dömdes till slut bara till två månaders fängelse för ett – undanhållande av bevismaterial i ett fall som gällde mordbrand.

– Vi har fångslats och varit med om räder. I detta hus har det skett två husrannsakingar. I den miljön har jag uppfostrat min flicka. Så var kommer våldet ifrån, frågar machi Millaray.

Frågan om vem som ligger bakom våldet är svår att besvara. I området har det de senaste åren tillkommit fler grupper som misstänks begå våldshandlingar. Dels utreder polisen nu misstänkta paramilitära grupper som har som mål att attackera mapuche-aktivister, dels

finns allt fler uppgifter om att organiserade kriminella utnyttjar situationen. Adolfo Millabur ansluter sig till dem som tror att knarkligor etablerat sig i området, och att timmerstölderna numera inte genomförs av mapuchekommuniteter som använder träet till att bygga sina hus, utan av kriminella gäng.

– Det har förvrängts. Det finns en industriell affär kring att stjäla trä från skogsbolag, men det är inte mapuchefolket som tjänar på det, säger Adolfo Millabur.

Edmundo Valín, 75 och hans fru, 74, bor mitt i skogen i Biobio-regionen, där de byggt ett hus stort nog att inhysa parets fyra barn och nio barnbarn. I mars blev de attackerade mitt

MILITÄR HJÄLTE. En målning av Pedro Subercaseaux (1880-1956) som hyllar Lautaro. Han ledde i mitten av 1500-talet mapuchefolkets militära motstånd mot de spanska erövrarna.

FOTO: WIKIMEDIA

PRESIDENTBESÖK. President Gabriel Boric möttes av protester från mapuches när han den 11 november besökte Villarica-området i Araucanía.

FOTO: CRISTOBAL SAAVEDRA ESCOBAR/REUTERS/TT

ner har dödat i området i år, många av dem har varit skogsbolagsanställda, flera av dem mapuche.

Adolfo Millabur, som är kritisk till de väpnade motståndsrörelserna avfärdar ändå tanken på att de skulle kunna ligga bakom personangrepp. Machi Millaray tar bestämt avstånd från attacker på personer och säger att det går emot hennes folks principer. Men hon ser en risk för att personer i motståndsrörelserna kan ta till sådant våld:

– Ja, för folk är väldigt desperata, särskilt de unga.

Under sitt besök i Araucanía i november lovade president Gabriel Boric stora satsningar på säkerhet i form av mer resurser till polisen. Dessutom meddelade han att man nästa år kommer bilda en kommission som ska utreda vilken mark staten bör ge tillbaka till mapuchefolket och ta fram en plan för hur det ska göras. Bland mapuchefolket togs meddelandet emot med blandade känslor där en del uttryckte att frågan inte behöver fler utredningar.

Historikern Martín Correa tycker det är på tiden att staten tar ansvar för att mapuchefolket får tillbaka den jord som tillhört dem:

– Landstölden genomfördes ursprungligen av chilenska staten så det finns en historisk kontinuitet. Det är samma stat idag och samma mapuchefolk. Man måste ta ansvar för det förflutna för att förstå nuet och blicka framåt. ■■■

► i natten. Någon försökte bryta upp dörren och sätta eld på den, sköt mot huset och dödade en av parets hundar. Paret sprang ut och skrämde iväg förövarna. De hittade ett tygstycke där någon skrivit: ”Frihet till de fängslade mapuches”. De har ägt marken, som bara är på 4,5 hektar, i 40 år och har aldrig tidigare haft problem. Trots händelsen tänker de inte flytta.

– De får inte ut mig levande härifrån. Jag har ingenstans att ta vägen. Jag har investerat allt i huset, säger han.

Arbetsgivarorganisationen Multigremial de la Araucanía uppger att minst 15 perso-

+ FOLKOMRÖSTNINGEN OM NY GRUNDLAG

VID EN FOLKOMRÖSTNING i september röstades förslaget till en ny grundlag för Chile ner och även bland mapuchefolket röstade en överväldigande majoritet emot förslaget. Det väckte förvåning eftersom ett av huvudmotiven till att förslaget kritiserades var för att den gav urfolken omfattande rättigheter och slog fast att Chile är en plurinational stat.

På resa till Hebron

Vi befinner oss i Hebron, Västbankens näst största stad med cirka 220 000 invånare. Trots att Hebron ligger i Palestina är staden delad i två delar; den västra delen, H1, där den palestinska myndigheten styr och den östra delen, H2, som kontrolleras av israelisk militär.

Skillnaden kunde inte vara mer tydlig. I den västra delen möter vi ett myllrande folkliv, med marknader, basarer och högljutt tutande taxibilar. Den östra delen är däremot helt folktom, sinnebild av en spökstad. Busstationen är en militärbas, grönsaksmarknaden är övergiven. Gatubilden domineras av soldater och militära fordon.

Den israeliska militären har ett begrepp för det som sker i östra Hebron. Det kallas ”sterilisering”. Syftet är helt enkelt att tvinga bort palestinier från staden för att skapa utrymme för judiska bosättare. De palestinier som vägrar flytta och trots allt bor i östra Hebron, i H2, har få rättigheter.

På huvudgatan får palestinier inte vistas eller köra bil. De familjer som bor här kan inte längre använda sin ytterdörrar, de har militären svetsat igen och familjerna tvingas använda bakdörrar och källaringångar för att nå sina hem. De kan inte ta emot besökare. Att laga en trasig ledning eller täta en vattenläcka blir nästintill omöjligt på en plats där allt kräver militära tillstånd. Barn tvingas stanna vid otaliga checkpoints bara för att ta sig till skolan. Och ambulansen svarar inte längre på anrop från H2.

Hur ser då situationen ut för de judiska bosättningarna i närheten? Trots att de formellt är illegala, tillhandahåller de lokala myndigheterna elektricitet, vatten, avlopp, vägar och säkerställer att bussarna går som

ANNA JOHANSSON

generalsekreterare, svenska Amnesty.

”Dessa illdåd begås ofta under beskydd av israeliska soldater.”

de ska. Återigen, skillnaden kunde inte vara mer tydlig.

Men det finns också en annan skillnad mellan västra och östra Hebron, som tydligt illustrerar hur palestinier och judiska israeler behandlas olika. I östra Hebron, H2, råder militära lagar och de palestinier som bryter mot de ofta godtyckliga reglerna arresteras och ställs inför militära domstolar, i rättegångar som inte lever upp till internationella normer.

Detta till skillnad från hur judiska bosättare behandlas. De lyder under civila lagar och om de över huvud taget åtalas, sker det i en civil domstol. Dock vittnar de palestinier som bor i området om att judiska bosättare sällan ställs till svars för överträdelser och våld, vilket i praktiken innebär att det råder straffrihet för att trakassera palestinier, misshandla dem, och demolera deras hus. Och än värre, dessa illdåd begås ofta under beskydd av israeliska soldater.

Det våld och förtryck palestinerna vittnar om blundar Israel för – samtidigt som staten och militären skyddar de bosättare som begår övergrepp mot palestinier. Men omvärlden får inte blunda. Vi måste fortsätta att hålla israeliska myndigheter ansvariga för de allvarliga människorättskränkningar som sker varje dag på de ockuperade palestinska områden, tills dess att ockupationen upphävs.

Det utdragna, systematiska och djupt rasistiska förtryck som präglar palestinernas situation kan inte få fortgå. Apartheid är trots allt förbjudet i internationell lag. ■■■

MYANMAR

Naypyidaw

Rangoon

Chiang Mai

THAILAND

BERTIL LINTNER OM MÖTET MED BURMA:

MYANMAR

HUVUDSTAD:
Naypyidaw

POLITIK: Självständigt från Storbritannien 1948 under namnet Burma. Militären tog makten 1962 och BSSP, Burmas socialistiska programparti, blev enda tillåtna parti. Efter omfattande protester för demokrati 1988 hölls val 1990. NLD, Nationella demokratiförbundet, vann en storseger men militären vägrade erkänna resultatet och NLD:s ledare Aung San Suu Kyi sattes i husarrest. I november 2015 hölls fria val och NLD vann. Den 1 februari 2021 tog militären makten igen.

YTA: 676 578 km²
(Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING:
53,6 miljoner.

Bakom fasaden fanns ondskan

Intresset för journalistiken väcktes tidigt under uppväxten i Falun. I över 40 år har han bevakat utvecklingen i Asien och skrivit 22 böcker. Från sitt hem i Thailand följer han utvecklingen i Myanmar och ser hur vänner och kollegor drabbats av militärens återtagande av makten.

TEXT OCH FOTO: AXEL KRONHOLM

Bertil Lintner satt vid brasan och kokade tevattnen när burmeserna anföll. Hans fru *Hseng Nong* och deras tre månader gamla dotter låg fortfarande nerbäddade när två granater exploderade och maskingevären började ljuda, strax efter klockan sex på morgonen. Byn där de hade övernattnat, nära högkvarteret för Naga-folkets rebellrörelse, hade attackerats av burmesiska styrkor. Med hjälp av några rebelsoldater flydde familjen byn och lyckades ta sig till säkerhet i en annan by, fem timmars vandring bort. Det var några dagar före julafton 1985, och deras äventyr i norra Burma hade bara börjat.

Hseng Nong och Bertil Lintner hade träffats fyra år tidigare, när hon var soldat i Shan State Army i östra Burma. Bertil Lintner var i början på sin journalistiska karriär och ute på en av sina första expeditioner in i

Burmas minoritetsområden när deras vägar korsades. De gifte sig två år senare.

– Jag fick skriva många artiklar för att betala för bröllopet. Till festen köpte jag en vattenbuffel, tio grisar och hundra flaskor risbrännvin, berättar Bertil Lintner.

Hseng Nong Lintner lämnade därmed det militära och blev istället Bertils kollega i journalistiken, som fotograf. Tillsammans rapporterade de från olika etniska motståndsrörelser i Burmas gränsområden, och på den vägen hamnade de i ett burmesiskt anfall.

Reporterparet hade gett sig av från Bangkok i mars 1985 för att ta reda på mer om Burmas olika rebellrörelser. Ingen utländsk korrespondent hade vid det laget besökt Kachinstaten i norr, där Kachin Independence Army (KIA) kontrollerade stora

PÅ HEMMAPLAN. I vad som en gång var en fruktträdgård har Bertil Lintner och hans fru Hseng Nong Lintner byggt sitt hem, strax utanför Chiang Mai i norra Thailand.

BERTIL LINTNER

FÖDD: 1953 i Katrineholm men uppväxt i Falun.

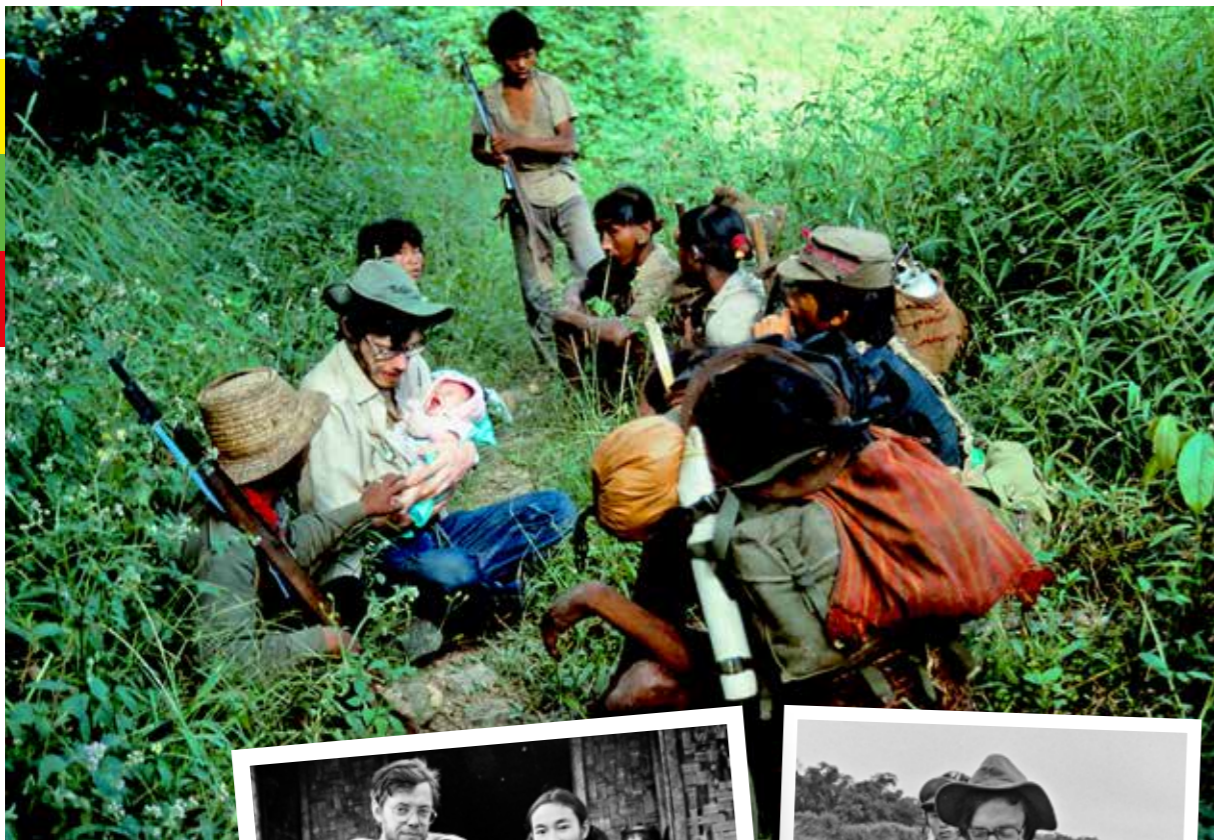
BOR: Chiang Mai och Idre.

FAMILJ: fru Hseng Nong Lintner och en dotter, Hseng Tai Lintner.

ARBETE: journalist och författare. Har skrivit 22 böcker, sju på svenska och femton på engelska. Flera av dem på engelska har översatts till kinesiska, danska, burmesiska, koreanska och manipuri (ett språk i nordöstra Indien)

JOBBAR PÅ: en Dalai Lama-biografi, en bok om Kinas "Belt and Road Initiative" samt en självbiografi.

FAMILJERESA. Den nyblivna familjen, pappa Bertil Lintner, mamma Hseng Nong Lintner och nyfödda Hseng Tai Lintner, tar sig i hemlighet över gränsen från Indien in i Burma 1985.

FOTON: HSENG NONG LINTNER

områden med omkring 8 000 soldater. Med förfälskade dokument smet de in i delstaten Nagaland i nordöstra Indien. Hseng Nong var då gravid med deras första barn, men planen var att nå KIA-kontrollerade områden i god tid före födseln.

– Vi visste att Kachinfolket hade bra fält-sjukhus, förklarar Bertil Lintner.

Men i Kohima i nordöstra Indien fastnade paret och tvingades hålla sig gömda i flera månader. Där hann deras dotter *Hseng Tai* födas, innan de sex veckor senare till slut lyckades ta sig över gränsen och påbörja sin 2275 kilometer långa vandring genom norra Burma. På resan, som Bertil Lintner skildrat i boken *”Land of Jade”*, besökte de National Socialist Council of Nagaland

(NSCN), Kachin Independence Army (KIA) och Burmas kommunistparti (CPB).

Resan blev Bertil Lintners stora genom-brott, och genererade flera förstasides-nyheter i den högt aktade tidskriften *Far Eastern Economic Review* som han precis börjat skriva för. Berättelserna från Burmas okända norr väckte stort intresse världen över.

– Vi hade bevisat att regimen i Rangoon inte hade kontroll över landet, och kunde berätta om vilken välorganiserad rebellrö-

relse KIA var. De hade egen tidning och administration över nästan hela Kachinstaten. Vår rapportering förändrade synen på den etniska konflikten i Burma, och visade att det inte bara rörde sig om några smågrupper som sprang utmed thailändska gränsen, utan att det var något betydligt större. Det satte Kachin på kartan, konstaterar Bertil Lintner.

Det är i hemmet utanför Chiang Mai i norra Thailand som Amnesty Press träffar Bertil Lintner. I hans trädgård växer fruktträd med litchi, stjärnfrukt, bananer och jackfrukt. Arbetsrummet ligger i en separat byggnad intill huset, och rymmer hans bibliotek som domineras av facklitteratur, prydligt sorterad efter land.

Här finns också alla artiklar från hans över 40-åriga karriär sparade i pärmar. Många av klipporna är från veckomagasinet *Far Eastern Economic Review*, där han jobbade som korrespondent för Burma under många år. Han har också rapporterat om bland annat Kina, Nordkorea och Indien, och granskat fenomen som organiserad brottslighet och narkotikahandel.

Under Bertil Lintners uppväxt i Falun går det att identifiera åtminstone två händelser som satte honom på kurs mot livet som utrikesjournalist. När han i mellanstadiet besökte Falu-Kuriren på ett studiebesök väcktes en dröm om journalistiken:

– Det var fascinerande med telexmaskinerna, reportrarna som satt och skrev, och trycksvärtan i tryckeriet. Jag tyckte det såg jävligt spännande ut. Sedan dess ville jag bli journalist.

Ännu en dröm väcktes när biologen och forskningsresenären *Sten Bergman* kom till

Falun och höll ett föredrag. Den då tioårige Bertil Lintner blev så hänförd av berättelserna från Nya Guinea att han efteråt bad om att få Bergmans autograf.

– Alla mina kompisar hade autografer från olika idrottare i sina block. Jag hade Sten Bergmans.

Så 1977 landar Bertil Lintner för första gången i Burma, på Rangoons flygplats. Med sig hade han en flaska Johnny Walker och en limpa cigaretter av märket ”555”. Det var dyrbara varor i det från omvärlden så isolerade landet – sålde man det på svarta marknaden ”kunde man leva en hel vecka på det”.

Bertil Lintner hade besökt flera länder i Asien tidigare, och upplevde genast att det var något särskilt med Burma. Det var som om tiden stått stilla – pittoreskt, vackert, lite som ett museum över en svunnen tid. Men genom sina samtal och möten fick han snabbt en annan bild av landet. Studenter berättade för honom om förtrycket, diktaturen och demonstrationerna; om vänner som fängslats, flytt eller dödats.

– Bakom den här vackra fasaden fanns något riktigt ondskefullt, säger Bertil Lintner.

Efter den här resan bestämmer han sig: han ska bli journalist och skriva om Burma.

– Folk sade till mig att jag var en idiot: ”det är väl ingen som är intresserad av Burma!” Men jag tänkte att här är ett land med 20 olika upprorsarméer, världens största opiumproduktion, enorm ekonomisk potential och en vansinnig diktatorisk regim som inte kan vara för evigt. Om jag bara lär mig tillräckligt mycket om landet

LÅNGVARIG OSÄMJA

KONFLIKTERNA I Myanmar har pågått sedan 1948. Periodiska vapenvilor har inte följts av politiska lösningar och i Kachin, Shan, Kayah (Karenni), Kayin (Karen) och Rakhine finns rörelser som kräver självstyre eller självständighet. I Chin rapporteras om strider sedan kuppen 1 februari 2021.

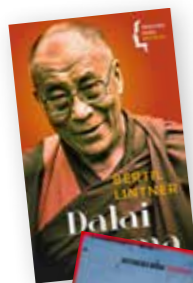

EFTERMIDDAGSFIKA. Bertil Lintner intervjuar ordföranden för Kachin Independence Organization (KIO), Brang Seng, i Pa Jau, Kachinstaten, i september 1986.

Några av Bertils 22 utgivna böcker.

och skriver om det på ett intelligent sätt så kunde det funka.

Det fanns bara ett problem: Bertil Lintner var pank. På sina besparingar lyckades han ta sig till Chiang Mai i Thailand, där han kände en abbot som lät honom begagna en enkel hydda i ett skogskloster på ett berg utanför staden. Där fanns varken el eller vatten. Han försökte odla sina egna grönsaker utan någon större framgång, och skrev artiklar på sin skrivmaskin i ljuset från fotogenlampan. När han hade fått ihop ett dussin artiklar vandrade han ner för berget, tog bussen in till Chiang Mai och postade dem till danska Dagbladet Information och till olika tidningar i den svenska fackföreningspressen.

– Jag lyckades sälja allihopa. Efter sex månader i skogen kunde jag flytta ner till Chiang Mai och hyra ett litet hus, berättar han.

Under åren som följde skulle han komma att göra flera internationellt uppmärksammade avslöjanden, som 1983 när han och Hseng Noug kunde visa att det svenska granatgeväret Carl Gustaf användes av militärregimen i strider mot Karenfolket i östra Burma.

– Det blev stor skandal. Regeringen för-

svarade sig med att det hade varit fredligt i landet när man exporterade vapnen dit, men det har ju varit krig där sedan 1948!

Bertil Lintner beklagar att dagens bevakning av regionen inte har samma djup som förut:

– Den har blivit sämre, det går inte att jämföra. Jag kunde tillbringa veckor (i Burma) utefter gränsen till Kina, med alla utgifter täckta, och komma tillbaka med förstasidesstoff. De resurserna finns inte idag. Därför har inte heller rapporteringen samma djup längre. Vi var ute och pratade med folk på ett helt annat sätt än man gör idag, och det kunde vi göra för att vi hade ekonomisk uppbackning. Nu tror vem som helst att den kan bli expert bara man kan använda Google och Wikipedia.

– Konsekvensen är tyvärr att människor blir mindre medvetna om vad som händer i resten av världen, och därigenom mindre intresserade. Varför ska man intressera sig om man inte vet något? När jag började jobba fanns det ett stort intresse för vad som hände i Asien, säger han.

För tillfället verkar inbördeskriget som härjar vidare med förnyad kraft i Burma, nu Myanmar, hamnat i skugga av kriget i Ukraina. För Bertil Lintner har det varit tungt att följa kollapsen från andra sidan

JOURNALIST PÅ VÄG. Under sin tid i Kachinstaten reste Bertil Lintner inbäddad med KIO, men var noga med att visa sitt oberoende som journalist, i det här fallet med en "PRESS"-skylt på elefanten han reste med.

gränsen och se hur vänner, kollegor och journalister som han har utbildat drabbas:

– Det har varit fruktansvärt. Många har flytt, en del har lämnat landet helt och hållet medan andra gått under jorden. Jag har skrivit rekommendationsbrev för massor av dem för att de ska kunna söka stipendier eller få lämna landet.

Journalistkolan i Yangon (Rangoon) där Bertil Lintner under åren 2012-2021 utbildade burmesiska journalister i grävande journalistik gapar nu tom. Juntan har slagit ner hårt mot medier och journalister, som trots det lyckats hålla igång bevakningen av vad som sker i landet som nu återigen är stängt för omvärlden. – De lokala journalisterna har visat sig mycket duktigare än de utländska. Jag är djupt imponerad av mina kollegor där, säger han.

Frågar man Bertil Lintner om framtiden är han inte särskilt optimistisk. Det finns än så länge inga tecken på någon splittring inom militären, vilket är "det enda som kan få systemet att vackla".

– Jag har all sympati och förståelse för

PDF (folkets försvarsstyrkor, nybildade grupper som tagit upp vapen mot regimen, reds. anm), men jag ser inte hur de kan vinna, säger han.

Kina har ställt sig bakom juntan, och på sikt tror Bertil Lintner att även väst, än en gång, kommer att normalisera relationerna med militären för att inte låta landet falla helt och hållet i kinesernas händer.

Fins det något omvärlden kan göra för att påverka?

– Utländska krafter har minimalt inflytande på vad som händer i Burma, det måste vi inse, svarar Bertil Lintner. Det första man bör göra är att försöka förstå militären. Innan man gjort det kan man inte storma in med massa freds- och försoningsinsatser, det är slöseri med pengar. Det andra man kan göra är att stödja de organisationer som faktiskt finns i civilsamhället och som arbetar under oerhört svåra förhållanden. De behöver stöd. Många är nu i exil men har ändå kontakter inne i landet. En viktig del är att stödja de självständiga journalister som finns. ■■■

LIVSTIDS DOM
FASTSTÄLLD

KAMBODJA. Den 22 september fastslog den FN-stödda tribunalen, ECCC, domen på livstids fängelse för 91-åriga **Khieu Samphan**. Han var statsöverhuvud i Demokratiska Kampuchea, som var Kambodjas namn under Röda khmerernas styre 1975–1979. Khieu Samphan hade överklagat domen från 2018 då han befanns skyldig till folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. ECCC har därmed avslutat sin sista rättsprocess.

Tribunalen inledde sitt arbete 2006 och hade både internationella och kambodjanska domare. Kostnaden beräknas ha uppgått till 330 miljoner USA-dollar och endast fem personer har ställts inför rätta. En av dem, **Ieng Sary**, avled i häkte 2013, och rättegången mot hans fru, **Ieng Thirith**, ställdes in då hon var alltför dement.

Förutom Khieu Samphan har **Kang Kek Iew** ("Kamrat Duch") och **Nuon Chea** dömts till livstids fängelse men bägge har avlidit.

– Trots sina väldokumenterade brister har tribunalen visat att de som är ansvariga för brott under internationell rätt kan åtalas och att det inte något slutdatum, sade **Ming Yu Hah**, biträdande regional kampanjchef för Amnesty. Domen mot Khieu Samphan är tribunalens sista men arbetet för att stödja offren och överlevande är inte avslutat.

Röda khmererna tågade in i Kambodjas huvudstad Phnom Penh den 17 april 1975 och därmed avslutades inbördeskriget mot den USA-stödda Lon Nol-regimen. Städerna tömdes och en total samhällsvandring inleddes. Omkring 1,7 miljoner människor beräknas ha dött av svält och sjukdomar eller ha mördats innan Vietnam invaderade 1979. Röda khmererna övergick då till gerillakrigföring. Ledaren, **Pol Pot**, dog 1998 efter att ha blivit avsett av den egna rörelsen. IIII

MÖRDADE. Deltagare vid folktribunalen i Haag håller upp bilder på journalister som har mördats med straffrihet.

FOTO: GRACIELA ROSSETTO

Journalistmord inför tribunal

I HAAG INRÄTTADES 2021 en folktribunal för att belysa olösta mord på journalister och den utbredda straffriheten. Bakom tribunalen står Reporters sans Frontières (RSF, Paris), Committee to Protect Journalists (CPJ, New York) och Free Press Unlimited (FPU, Nederländerna) och i projektet "A Safer World for the Truth" har tre ouppklarade mord på journalister tagits upp av tribunalen. I "domen" den 19 september konstaterades att regeringarna i Sri Lanka, Syrien

och Mexiko bär ansvar för mord och straffrihet.

Mordet på **Lasantha Wickrematunge**, redaktör för tidningen Sunday Leader, den 8 januari 2009 i Colombo sticker ut. Bevisläget mot toppolitikern **Gotabaya Rajapaksa** stärktes vid "rättegången" i maj 2022, då den tidigare kriminalinspektören **Nishantha Silva**, som nu lever i exil, vittnade.

– Gotabaya Rajapaksas inblandning var så tydlig att vi var trygga i att namnge honom som direkt

militär enhet. Dokumentation som analyserats ingående visar att mobiltelefoner kopplade till enheten befann sig vid mordplatsen vid tidpunkten för mordet. Samma telefoner har detekterats vid flera attacker mot journalister. I andra sammanhang har soldater och officerare namngivits.

Lasantha Wickrematunges dotter **Ahimsa Wickrematunge**, har länge kämpat för rättvisa.

– Domen har gett mig förnyad styrka och hopp och jag ser det inte bara som en seger för familjer som vår, som hoppas på rättvisa för sina nära och kära, utan ett tydligt budskap om att förövare av sådana brott inte kan undgå rättvisa, konstaterade hon.

Gotabaya Rajapaksa bodde i Kalifornien 1998–2005 och var amerikansk medborgare åren 2003–2019. **Nushin Sarkarati**, människorättsjurist vid Center for Justice & Accountability (CJA) i San Francisco, företrädare familjen Wickrematunge och drev 2019 ett civilrättsligt fall mot Gotabaya Rajapaksa i USA för hans inblandning i mordet. Fallet lades ned, med hänvisning till att händelserna inträffat när Rajapaksa lydde under diplomatisk immunitet.

Gotabaya Rajapaksa valdes 2019 till president men tvingades avgå i juli 2022 efter stora protester och efter en kort exil har han nu återvänt till Sri Lanka.

Allvarliga krigsbrott begicks under inbördeskriget på ön som avslutades i maj 2009. Under 2004–2010 dödades 44 journalister och medarbetare i Sri Lanka. Enskilda journalister hängdes ut som "förrädare" eller "terrorister" av försvarsministeriet. Det banade väg för hat, hot och våld.

JOHAN MIKAELSSON

SISTA RÄTTEGÅNGEN

RWANDA. I Haag inleddes den 29 september den sista stora rättegången mot de ansvariga för folkmordet i Rwanda 1994. FN-tribunalen för Rwanda i Arusha, ICTR, har egentligen avslutat sitt arbete men det finns en "mekanism" för att slutföra rättegångar och nu står 87-åriga **Félicien Kabuga** inför rätta. Han har utpekats som finansär av folkmordet och efterlystes 1997 av ICTR. Han lyckades hålla sig undan till den 16 maj 2000 då han greps i en förort till Paris, där han levde under falskt namn (se Amnesty Press nummer 2/2020).

Félicien Kabuga

Med hänsyn till Félicien Kabugas hälsa beslöt ICTR att rättegången ska hållas i Haag i Nederländerna och under några få timmar tre dagar i veckan. Enligt nyhetssajten justiceinfo.net innebär det att rättegången väntas ta ett år att slutföra. De flesta av vittnesförhören har hållits bakom stängda dörrar för att skydda vittnena. Försvaret har kritiserat rättegången och Félicien Kabuga anser sig oskyldig. IIII

PRESIDENT INFÖR RÄTTA

KOSOVO. Nästa år väntas en rättegång inledas i specialdomstolen för Kosovo i Haag där Hashim Thaçi, president i Kosovo som avgick i november 2020 när åtal väcktes, och tre andra ledare inom Kosovos befrielsearmé, UÇK, anklagas för brott under kriget mot det serbiska styret 1998-1999. De åtalade nekar till anklagelserna om mord, tortyr, påtvingade försvinnanden och olagliga fängslanden. De åtalade har suttit i häkte i Haag sedan i november 2020.

Specialdomstolen inrättades 2016 och fick sitt säte i Haag då Kosovo inte anses kunna genomföra rättegångar och ge vittnesskydd. EU är huvudfinansär av domstolen som enbart har internationella domare. Kosovo var en del av Serbien men efter kriget 1998-1999 övertog FN styret. År 2008 utropade Kosovo självständighet vilket omkring 100 länder har erkänt, dock inte Serbien. IIII

Kampen för en övertygelse

SAMVETSFÅNGEN
Danish Sial
Bokförlaget Atlas

NÄR JAG LÄSER boken "Samvetsfången" går mina tankar till **Dawit Isaak**, **Gui Minhai** och **Ahmadreza Djalali**, alla svenska medborgare som sitter fängslade i sina forna hemländer. Dawit sedan 2001, Gui sedan 2005 och Ahmadreza sedan 2016.

Samvetsfången handlar om **Din Chaudry Sial**, svensk medborgare som fängslades i Pakistan 1982, ut-sattes för svår tortyr men som efter några månader frigavs och kunde återvända till Sverige tack vare insatser från svenska ambassaden. Boken, skriven av sonen **Danish Sial**, bygger på intervjuer som Din Chaudrys barn gjort med honom.

Som student börjar Din engagera sig politiskt mot militärregimen som hade tagit makten i Pakistan. Han söker sig till kommunistiska kretsar, tvingas gå under jorden och hamnar i Sovjetunionen 1965. Där tror han att han hamnat i det socialistiska drömsamhället men blir snart varse att så inte är fallet. Han hamnar i Sverige och fortsätter att vara politiskt aktiv för Pakistans frihet och är bland annat med och bildar Svenska Pakistankommittén.

I slutet av 1982 reser familjen till Pakistan för att vara med på en släktings bröllop. Din Chaudry grips och fängslas under fruktansvärda förhållanden. I en skenrättegång anklagas han för anti-statlig verksamhet. Dins hustru kontaktar svenska ambassaden och ett intensivt arbete påbörjas för att försöka få Din fri. Efter nästan tre månader kunde Din Chaudry återvända till Sverige och familjen.

Samvetsfången är en fängslade historia om en mans starka övertygelse om det han tror på och kampen för det.

ANDREA BODEKULL

BOJKOTT. I flera länder har fotbollsfans krävt bojkott av VM i Qatar. Här en match i tyska bundesligan den 12 november mellan FC Augsburg och VFL Bochum.

FOTO: FRANK HOERMANN/ SVEN SIMON/DPA/TT

Nyanserad ilska om fotbollsfesten

TEMPLET I ÖKNEN. SÅ KÖPTE QATAR VÄRLDENS STÖRSTA SPORT
Olof Lundh
Volante

NÄR DET HÄR skrivs är det bara fem dagar kvar till avspark i herrarnas fotbolls-VM. Det är dock inte de inblandade spelarna, tränarna eller lagen som har dominerat rapporteringen inför mästerskapet. Istället har fokus legat på själva spelplatsen. Världens största och finaste fest står för dörren, och det vi pratar om är migrantarbetare som arbetat sig till döds under slavliknande villkor, mutor, sportwashing, brist på jämställdhet och yttrandefrihet. "Hur kunde det bli så här?" Ungefär den frågan ställde sig fotbollsjournalisten **Olof Lundh**, och beslöt sig för att skriva en bok i ärendet: "Templet i öknen", med den talande

underrubriken "Så köpte Qatar världens största sport".

Qatar har systematiskt knutit starka band till gamla stjärnspelare, tränare, ledare, förbund och klubbar, som bjudit tillbaka genom att tala väl om landet, bidra med trovärdighet och kontakter. Härligt väder, fantastiska faciliteter, ett vänligt bemötande och synnerligen förmånliga ekonomiska villkor – vad är problemet?

Att politiska, ekonomiska och sociala frågor tar plats inom fotbollen är en självklarhet lika gammal som sporten själv. Och få har satt fingret på den aspekten så konsekvent och med större engagemang än **Olof Lundh**.

Olof Lundh hymlar inte med vad han tycker. På bokens allra första sida sammanfattar han i 16 kärnfulla punkter förutsättningarna i landet som står som VM-arrangör. Avsaknaden av

arenor, de tomma löftena om klimatmål, avsaknad av pressfrihet och respekt för mänskliga rättigheter, rovdrift på migrantarbetare, förbud mot homosexualitet och så vidare. Men faktiskt tycker jag att bokens största förtjänst ligger i graden av nyansering.

Intervjuerna med migrantarbetare tydliggör mycket riktigt att arbetsvillkoren är gräsliga, men också att de hellre stannar kvar och försörjer sina familjer än att resa hem till en än mer påtaglig fattigdom. Uppgifterna om antalet döda migrantarbetare nyanseras med citat från tidningen Filter som apropå de ibland överdrivna siffrorna "påpekade att medier gärna jagar i flock och och inte är bra på att tolka statistik".

Han tar upp att kraven på idrottare så ofta sätts högre än på företrädare för politik och näringsliv. Dåvarande centerledaren **Annie Lööf** talade exempelvis i TV-programmet "Min sanning" om bojkott av VM, men ingick själv som minister i den regering som öppnade en ambassad i Qatar för att främja Sveriges affärs-kontakter med landet.

För dig som är måttligt intresserad så går det utmärkt att följa debatten om Qatar-VM via twitter eller tidningarnas debatt- och kolumnspalter. Där hittar du huvudargumenten, slutsatserna och parollerna om skandaler, mutor, mänskliga rättighetskränkningar. Men gör du dig omaket att plöja Templet i öknen får du förståelse, insikt och perspektiv med ett långt större djup. Den ansträngningen tycker jag något så viktigt som ett fotbolls-VM faktiskt är värt.

MATS ENGMAN

FRÅN LJUNGSKILE TILL ARGENTINA

LEVANDE OCH TÄNKANDE. HILDA OCH MARTA VAR POLITISKA FÅNGAR I MILITÄRJUNTANS FÄNGELSE I ARGENTINA. AMNESTY AGERAR.

Inger Dejke
Irene Publishing

EN VINTERDAG 2021 ser **Inger Dejke** ett stort kuvert sticka upp ur brevlådan utanför huset i Kungsparken i Ljungskile. Vad var detta? Hon traskar ut i snön och hämtar in paketet. Det visar sig vara en hemstickad mjuk sjal från Argentina. En liten lapp ramlar ur: "...Du var viktig under en svår period i mitt liv. Därför uppskattar jag dig och glömmer dig aldrig. En systerlig kram, Hilda."

Så börjar Inger Dejkes berättelse om hur den lilla, men mycket aktiva Amnestygruppen 256 i Ljungskile tog sig an ett fångfall i Argentina på 1980-talet. Det är en skildring som spänner över 40 år.

I "Levande och tänkande. Hilda och Marta var politiska fångar i militärjuntans fängelse i Argentina. Amnesty agerar" får läsaren följa arbetet med att försöka få **Hilda Migueles** fri. Det lyckades.

En lycklig omständighet i den kampen är **Marta Quiroga**, en

tidigare medfånge till Hilda, som kommit till Göteborg som politisk flykting från Argentina. Hon blir den förmedlande länken mellan aktivisterna i Amnestygruppen och den fängslade Hilda. Men Marta blir också en kär vän.

Författaren Inger Dejke var inte ensam i detta livsviktiga projekt för att stötta de två kvinnorna Hilda och Marta. Alla i grupp 256 samlade in pengar, skickade brev och paket, tryckte upp kort och affischer, höll torgmöten, uppvaktade politiker. De till och med lät rekonstruera Hildas fängelsecell för att visa de vidriga förhållanden som rådde för de politiska fångarna i Argentina. Ett helt samhälle fick därmed insikt om förtrycket på andra sidan jordklotet. Det blev en lärorik uppgift också för dem själva. En egen bildningsresa. Boken är därför ett inspirerande exempel på hur ideellt arbete för andra, också ger ett stort mervärde till en själv.

Men det föll på Inger Dejke att, under denna långa tid som har förflutit, spara alla brev, dagböcker, kvitton, protokoll, ritningar, foton och mycket mer. Det mycket läsvärda resultatet finns nu att tillgå i hennes bok.

INGRID LOMFORS

MODELL. Gruppen i Ljungskile byggde upp en rekonstruktion av cellen i Argentina där fyra kvinnor vistades dygnet runt.

FOTO: PRIVAT

Så länge sedan

KRIG I EUROPA: INBLICK, ÖVERBLICK, ÖGONBLICK

Sebastian Laneby
Ordförande

FÖRST TÄNKER jag att detta verkar vara en onödig bok. "Krig i Europa" handlar ju om det som pågår nu. Men sedan börjar jag läsa och ändrar mig. Aftonbladets journalisten **Sebastian Laneby** har gjort en sammanställning som blir en blädder- eller uppslagsbok över början av året 2022 då historien tog en ny riktning. Laneby ger oss förstasidor från svensk och internationell press, han citerar vad som skrevs efter att vi hade vaknat upp till chocken den 24 februari då Ryssland gick till fullskaligt anfall mot Ukraina. "För det omöjliga är möjligt. Mardrömmen är verklighet. Det omänskliga, vanvettiga, otänkbara kriget rasar återigen i Europa", skrev **Jens Liljestrand** i Expressen.

I boken intervjuas en rad personer. Den tidigare försvarsministern **Mikael Odenberg** oroas över parallellerna mellan 1938 och 2022. Rysslandskorrespondenten **Johanna Melén** längtar tillbaka till det Ryssland hon lärde känna innan **Putins** regim förstörde landet och hoppet om framtiden.

Fotografen **Wolfgang Schwan** berättar om bilden han tog utanför Charkiv, som den 25 februari hamnade på förstasidor över hela världen.

Och SVT-journalisterna **Bengt Norborg** och **Emil Larsson** intervjuas om sin skakande resa till Butja norr om Kiev för att kunna förmedla vad som har hänt under den ryska ockupationen. För den som har sett deras starka reportage från kriget i Ukraina så ger det en djupare dimension av vad vi får se och en påminnelse om hur viktigt det är att journalister kan vara på plats.

Hur och när detta krig kommer sluta vet vi inte när 2022 går mot sitt slut. Lanebys bok påminner oss om hur det började, vilket redan känns som det var länge sedan.

ULF B ANDERSSON

KRIGSPRESIDENT. Volodymyr Zelenskyy besöker Cherson den 14 november, tre dagar efter att staden återtagits.

FOTO: PRESIDENT.GOV.UA/WIKIMEDIA

Bra bakgrund

VOLODYMYR ZELENSKYJ. I HUVUDET PÅ EN HJÄLTE

Régis Denté och **Stéphane Siohan**
Översättning: **Nils Wadström**
Bokförlaget Polaris

DET VAR KNAPPAST överraskande att Europaparlamentet i höst beslöt att ge Sacharovpriset till "Ukrainas modiga folk".

Ukrainas president **Volodymyr Zelenskyy** är en av dem som hyllas av Europaparlamentet och han är en person som detta år har väckt beundran sedan han valde att stanna kvar i huvudstaden Kiev för att från den 24 februari leda motståndet mot den ryska aggressionen.

De franska journalisterna **Régis Denté** och **Stéphane Siohan** ger i sin bok "Volodymyr Zelenskyy. I huvudet på en hjälte" en bra bakgrund för den som vill förstå hur en rysk-land underhållare, med judisk bakgrund från den slitna industristaden Kryvyj Rih har hamnat i en roll i centrum för världspolitik och bidragit till att östra Europas framtid kommer att förändras för lång tid framåt.

Författarna påpekar att Ukraina länge var "en instabil nation utan statstraditioner och solida politiska eliter, uppdelad i

religiösa och språkliga tillhörigheter, skakad av den postsovjetska röverkapitalismen och plundrad på sina resurser av oligarkerna". Protesterna, "Majdanrevolutionen", 2013-2014, ledde till att den proryske presidenten **Viktor Janukovyj** avsattes och flydde till Ryssland men också till rysk ockupation av Krim och ett lågintensivt krig i Donbass. Samtidigt skulle ett nytt Ukraina byggas upp men spelet bakom kulisserna mellan olika oligarker fortsatte. I boken beskrivs sedan hur Zelenskyy överraskande blir president efter storsegern i valet 2019 och hur okunnig och tafatt han var i sin nya roll. Att göra succé som fiktiv president i "Folkets tjänare" var långt från den verkliga politiken.

Enigheten i Ukraina har varit stor inför angreppet men bråket i november mellan Kievs borgmästare **Vitalij Klytjko** och Zelenskyy om elförsörjningen i huvudstaden visar att den dag kriget tar slut så kommer gamla motsättningar säkert blomma upp igen. Och att vara krigshjälte innebär ingen garanti för fortsatt popularitet, vilket **Winston Churchill** fick erfara vid valet i juli 1945 då han förlorade till labour.

ULF B ANDERSSON

SAGT & GJORT

"Vår högste chef"

Tågoperatören MTR sköter tunnelbanan och pendeltågen i Stockholm, Mälartåg och MTR Express. MTR ägs till 75 procent av det lokala styret i Hongkong som numera kontrolleras av kommunistpartiet i Peking. Fackföreningen Sekos pendelklubb påpekade i en annons i Aftonbladet att Kinas president **Xi Jinping** är "vår högste chef". MTR:s nordiska vd **Henrik Dahlin** kallar annonsen "ett grovt övertramp" och säger att "bolagets chefsjurist har koplats in". Henrik Dahlin verkar "ha blandat ihop Sverige med Hongkong", påpekar **Patrik Kronqvist** i Expressen: Det är där som fackföreningar har tvingats upphöra med sin verksamhet sedan Kina tog makten.

"Känner inte igen sig"

Deutsche Bahn, DB, de tyska statsjärnvägarna, har lovat att tilltalsmöjligheterna i bokningssystemet ska ses över och bli mer varierat än Frau och Herr sedan en icke-binär person stämt DB, rapporterar DN. En domstol i Frankfurt gav hen rätt och konstaterade att "personer med icke-binär könstillhörighet känner just nu inte igen sig i tilltalsformerna som står till förfogande".

"Hyckleri"

Det är hyckleri att å ena sidan fördöma Ryssland och å andra sidan blunda för de turkiska folkrättsbrotten när Turkiet bombar kurdiska mål i Syrien och Irak, skriver språkröret **Mårta Stenevi** (MP) och riksdagsledamoten **Emma Berginger** (MP) på Expressens debattsida.

"Tillåter inte externa möten"

Stora tech-företag som Spotify och Klarna vägrar att teckna kollektivavtal med fackföreningar. **Sen Kanner** är ordförande för den lokala fackklubben inom Unionen på Klarna, som tidigare hade 1000 medlemmar, och måste sköta fackligt arbete på fritiden. Fackliga möten på arbetsplatsen är inte tillåtna. Klarnas presschef **Filippa Bolz** förklarar i ett mejl till SvD att "vi tillåter inte externa möten i våra lokaler av flera olika skäl".

KRITISK. Elisabeth Löfgren från stödkommittén för Dawit Isaak talar utanför UD.

FOTO: CHARLIE OLOFSSON

AKTIV HANDLING BEHÖVS

DEN 1 NOVEMBER samlades representanter från flera olika organisationer för en manifestation till stöd för journalisten **Dawit Isaak** och förläggaren **Gui Minhai**. Dawit Isaak sitter fängslad i Eritrea sedan år 2001 och Gui Minhai i Kina sedan år 2015. En granskningskommission kritiserade den 28 oktober den svenska regeringen för brister i försöken att få dem frigivna och pekade på att Sverige borde ha agerat snabbare och mer kraftfullt att få Dawit Isaak och Gui Minhai frigivna.

– Vi delar deras kritik av hur arbetet sköttes initialt, sade **Elisabeth Löfgren**, från stödkommittén för Dawit Isaak, när hon talade på Gustav Adolfs torg i Stockholm.

Bakom manifestationen stod en lång rad organisationer som Amnesty, Svenska Journalistförbundet, Reportrar utan gränser, Svenska Pen, Författarförbundet och Publicistklubben.

Robert Aschberg, ordförande i Publicistklubben, pekade i sitt tal på likheterna mellan Eritreas president **Isaias Afewerki** och Kinas **Xi Jinping**.

– Båda är enväldshärskare

som angriper såväl sina egna som andra länders medborgare godtyckligt, sade han.

Robert Aschberg citerade regeringsförklaringen, där **Ulf Kristersson** (M) specifikt nämnde Dawit Isaak och Gui Minhai. Statsministern sade att "Sverige ska stå upp för det fria ordets ambassadörer: regeringen kommer att fortsätta arbetet för att uppnå en frigivning av journalisten Dawit Isaak och förläggaren och poeten Gui Minhai, både enskilt och i samarbete med andra demokratier."

– Låt oss hoppas att det inte bara är tomma ord utan att det syns i aktiv handling, sade **Robert Aschberg** på Gustav Adolfs torg.

– Utredningen visar att Sverige har mycket att lära. Sverige måste bli bättre på att hjälpa medborgare som fängslas utomlands, sade **Maja Åberg**, sakkunnig på Amnesty.

Erik Halkjaer, ordförande för Reportrar utan gränser, konstaterade att varken utrikesministern, kulturministern eller någon riksdagspolitiker var på plats på torget, trots att de hade bjudits in. **CHARLIE OLOFSSON**

Legenden Brita Grundin

Brita Grundin, som föddes i Åbo och kom till Sverige 1948, har lämnat oss efter ett långt livs arbete för mänskliga rättigheter. Hon blev 95 år och efterlämnar barn, barnbarn, barnbarnsbarn och många andra för vilka hon blev en kär vän.

Redan som barn var Brita politiskt intresserad vilket hon sagt berodde på Finlands historia och de krig landet varit inblandat i. I slutet på 1960-talet tände rapporterna från kriget i Biafra hennes engagemang och när hon fick sin första kontakt med Amnesty International 1968 i Linköping genom *Hasse och Tages* revy "Åh, vilken härlig fred" blev det, som hon sade, "min grej". Amnesty kom sedan att prägla hennes liv och hon blev en legend inom rörelsen.

Efter flera års arbete lokalt för Amnesty i Linköping, valdes Brita in i den nationella styrelsen år 1977 och anställdes så småningom på sekretariatet i Stockholm där hon fram till sin pension var en nyckelperson i arbetet mot tortyr och dödsstraff. Men även därefter fortsatte hon att vara mycket aktiv i Aktionsgruppen mot dödsstraffet.

DET VI ALLA KOMMER att minnas Brita för är hennes arbete mot dödsstraffet. Ingen som hört hennes engagerade, kraftfulla föreläsningar om dödsstraffet och varför det måste avskaffas glömmet det. Från början var det en kontroversiell fråga inom den internationella Amnesty-rörelsen. Skälet var att en del av de personer som dömdes till döden hade begått brott och inte kunde betraktas oskyldiga och därför inte var "samvetsfångar".

Den svenska sektionen hävdade att beslut om avrättning var en kränkning av mänskliga rättigheter, ett brott och inte ett straff, och Brita drev den ståndpunkten med energi och målmedvetenhet. Hon reste till det internationella sekretariatet i London för att driva frågan om att Amnesty borde ta upp förbud mot dödsstraffet i sitt program. Med viss stolthet kunde vi notera att så också skedde, och i december 1977 organiserades en internationell konferens i Stockholm som mynnade ut i ett 12-punktsprogram för att avskaffa dödsstraffet. Konferensen råkade sam-

FOTO: VETTE RASCH

manfalla med att Amnesty tilldelades Nobels Fredspris.

PRISER OCH KONFERENSER leder förstås inte alltid till önskat resultat för mänskliga rättigheter. Men tveklöst har kampanjen mot dödsstraffet haft framgångar. Det noterade Brita själv för några år sedan. När hon gick med i Amnesty var det bara 16 länder som avskaffat straffet men nu hade 139 länder tagit det steget i lag eller praktik. Men som hon också sade; arbetet måste fortsätta så att detta så kallade straff verkligen försvinner i alla länder.

Även om Amnesty upptog mycket av Britas tid gick hon gärna på Konserthuset för att njuta av klassisk musik. Hon var också mycket intresserad av teater, film och litteratur och tittade gärna på friidrott och backhoppning på TV. Vi är många som kommer att sakna att över en öl eller ett glas vin diskutera politik och livsfrågor med Brita.

För vänner och kolleger i svenska Amnesty,
**ANDREA BODEKULL OCH
THOMAS HAMMARBERG**

FATTA PENNAN

VARJE ÅR UTFÄRDAR Amnesty International hundratals blyxtaktioner. Det kan handla om samvetsfångar som har fängslats, dödsdömda fångar där en avrättning är nära

förestående, flyktingar som vägras söka asyl eller hotad yttrandefrihet. Amnesty Press väljer ut tre fall i varje nummer.

Journalists hälsa försämrad

 HUANG QI grundade 1998 hemsidan "64 Tianwang", som rapporterar om mänskliga rättighetskränkningar som rapporteras av medborgarjournalister i Kina. Han har sedan dess avtjänat två fängelsestraff och greps igen 2016. Den 29 juli 2019 dömdes han av en folkdomstol i Mianyang till tolv års fängelse för att ha förmedlat statshemligheter till utlandet. Nu har Huang Qis hälsa försämrats med allvarliga sköldkörtelproblem och han förvägras nödvändig vård i fängelset.

SKRIV TILL:
Director Su Yuanliang
Sichuan Bazhong Prison
9, Xiangjiazhuai, Bazhou,
Bazhong shi, Sichuan sheng,
636005
Folkrepubliken Kina

Dear Director Su:
I am writing to express my grave concern for the health and wellbeing of Huang Qi, a human rights defender who is currently serving a 12-year sentence in Sichuan Bazhong Prison for peacefully exercising his right to freedom of expression. The prison authorities must ensure that he has access to immediate and proper medical care.

I urge you to:
• Ensure that Huang Qi receives urgent, regular, and adequate medical care.
• Ensure that he has regular and unrestricted access to his family and to lawyers of his choice, and that he is not subjected to torture and other ill-treatment.

Yours sincerely,
DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 30 januari.

Nya åtal mot livstidsdömd

 ABDULHADI AL-KHAWAJA, som har danskt och bahrainiskt medborgarskap, greps 2011 och dömdes till livstids fängelse för sin ledande roll i protesterna i Bahrain under arabiska våren. Han utsattes för tortyr. Nu är han åtalad för nya brott då han anklagas för att ha haft sönder en plaststol och ha förolämpat en polis i fängelset. Abdulhadi Al-Khawaja har varit med och grundat Gulf Centre for Human Rights (GCHR) och the Bahrain Center for Human Rights (BCHR) och arbetade 2011 för Frontline Defenders.

SKRIV TILL:
Crown Prince and Prime Minister, Sheikh Salman bin Hamad
Court of the Crown Prince
P.O Box 29091
Riffa - Bahrain
E-post: (via contact form):
www.crownprince.bh/en/contact
Twitter: @bahrainCPnews@BahrainPMO

Your Highness,
Abdulhadi Al-Khawaja is a dual Bahraini-Danish national who was convicted and sentenced to life in prison after an unfair trial for his role in leading peaceful protests calling for political reform in Bahrain in February 2011.

In a call on 6 November 2022, Al-Khawaja told his daughters that he was facing a number of separate new trials for allegedly breaking a plastic chair in November 2021 and verbally insulting a police officer in Jaw prison.

We call upon your Highness to release Abdulhadi Al-Khawaja immediately and unconditionally and drop all the new charges brought against him. In the meantime, we urge you to ensure he is granted, without delay, unrestricted access to adequate healthcare, and is protected from further torture and other ill-treatment.

Yours sincerely,
DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 30 januari.

Fängslade enligt terrorlag

 STUDENTLEDARNA Galwewa Siridhamma Thero och **Wasantha Mudalige** har suttit fängslade sedan den 18 augusti i enlighet med Sri Lankas drakoniska anti-terrorlag, PTA. De bägge greps i samband med en demonstration i huvudstaden Colombo. Amnesty har länge kritiserat denna lag som gör att människor kan fängslas i ett år utan att åtal väcks.

SKRIV TILL:
Director of Terrorism Investigation Division
Mr. A.R.P.J. Alwis
No. 149, Bootani Capital Building,
Polhengoda, Colombo 05, Sri Lanka
Fax: +94 11 2384403
E-post: tid@police.lk

Dear Mr. A.R.P.J. Alwis,
I am deeply concerned about the situation of student leaders Galwewa Siridhamma Thero and Wasantha Mudalige, who have been detained since 18 August 2022 and had their detention extended for 90 days on 21 August 2022 under the draconian anti-terror law Prevention of Terrorism Act (PTA). Their families fear for their safety and health while in detention.

As people in Sri Lanka face the brunt of the ongoing economic crisis, they have the right to express their opinions and call for accountability including through peaceful protests.

I, therefore, urge you to immediately drop all terror related charges against Galwewa Siridhamma Thero and Wasantha Mudalige. In the meantime, I urge you to ensure their access to prompt and regular medical care as necessary.

Yours sincerely,
DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 10 januari.

Ovanstående vädjandebrev med sammanfattning på svenska finns på amnestypress.se (längst upp i högra hörnet).

30 ÅR SENARE. Den 29 juni 2008 spelades en match kallad "den andra finalen" på VM-arenan från 1978. Här håller två av landslagsspelarna från 1978; Leopoldo Luque och Ricardo Villa, upp bilder på några av offren under diktaturen.

FOTO: ALEJANDRO PAGNI/ AFP/TT

RADIOTIPS:

På Sveriges radio finns en P3-dokumentär om "Fallet Dagmar Hagelin" och en Sportdokumentär i P3 om Fotbolls-VM i Argentina 1978.

"ETT SKÖNT FOTBOLLS-VM"

DEN 25 JUNI 1978 avgjordes fotbolls-VM för herrar på Monumental-stadion i Argentinas huvudstad Buenos Aires. Världnationen besegrade Nederländerna med 3-1. Det var ett kontroversiellt världsmästerskap och det var landets diktator, **Jorge Videla**, som gav Argentinas lag segerpokalen. Han hade i spetsen för en militärjunta tagit makten 1976 och därmed inleddes "det smutsiga kriget" som pågick till militärstyret tvingades bort 1983 efter nederlaget i Falklandskriget mot Storbritannien.

Så många som 30 000 personer beräknas ha mördats eller försvunnit när militären bekämpade alla oppositionella, från väpnade vänster- och peronistgrupper till fackligt aktiva, judar, människorättsaktivister och intellektuella. Många dog i samband med tortyr medan andra tvingades med på dödsflygningar där de kastades ut från flygplan och mötte döden i Atlanten.

I närheten av fotbollsstadion låg ESMA, Marinens tekniska högskola, som var ett hemligt koncentrationsläger. Idag är det museum till minne av de närmare 5 000 perso-

ner som dog i fångenskap. På ESMA arbetade marinofficeren **Alfredo Astiz**. Han dömdes senare till livstids fängelse för mord på bland annat två franska nunnor och svenskan Dagmar Hagelin. Hon försvann i januari 1977 när hon var 17 år vilket fick stor uppmärksamhet i Sverige och bidrog till att många ifrågasatte om det svenska laget verkligen skulle delta i VM.

Varje vecka demonstrerade "de galna mödrarna" framför presidentpalatset på Plaza de Mayo för att påminna om sina försvunna makar och barn och de svenska fotbollsspelare som gick dit under VM blev starkt berörda.

Den svenske förbundskaptenen **Georg "Åby" Ericson** tillhörde dock dem som inte såg några problem i juntans Argentina. När han kom hem förklarade han att hela diskussionen om bojkott varit "tjafs" och att "det här är ett skönt fotbolls-VM" i ett land där till och med polisen är vänlig och respekteras. "Jag har inte sett något som inte tyder på att det är ett fint land", konstaterade Åby, i ett omdöme som blivit bevingat.

ULF B ANDERSSON

'An exceedingly Merry Christmas to you, my dutiful son!' shouted Karl-Bertil's father, who had sampled the mulled wine. 'The tree's ready!' said his mother. 'Isn't it beautiful? Come along, Tyko, put the star on the top!' This was the honour reserved his father every Christmas. Proudly he climbed onto a chair and fastened the large, glittering star to the top. It cost 14.50 but he had brought it home free of charge from his department store. To much hilarity and good cheer the ham was eaten in the bosom of the family. After the meal Karl-Bertil said: 'Excuse me, but I must think about my sack of parcels now.' He had given a lot of thought to the formulation of that sentence because you mustn't lie to your parents at Christmas. And his sentence wasn't a lie - he really was thinking about his sack. 'You poor lad, let me get the car and drive you,' said his father.

'Out of the question, Tyko. You've been drinking mulled wine,' said his mother. Karl-Bertil drew a sigh of relief. 'In that case, here's a tenner for a taxi,' said his father, full of generosity brought on by the mulled wine. 'Thank you father, how kind,' said Karl-Bertil, who ordered a taxi and then went down to cellar where his father stored his Santa Claus costume. He took it with him, lugged the sack to the taxi and told the driver: 'Take me to the slums!'

The driver looked in the mirror as if he might be dealing with a prospective robber. However, Karl-Bertil's presentable exterior and honest face reassured him and he drove to the miserable slum area that existed in the city at the time this story took place. Karl-Bertil got out with his sack, paid the taxi driver, walked into a porch and put on his father's rather oversized Santa Claus costume. Then he set off on his humanitarian Christmas expedition.

The streets were practically deserted. One or two family men who had been to wish a Merry Christmas to a few other family men were weaving their way home full of Christmas spirit. Karl-Bertil walked up to one of them. 'Have you got any deserving children at home?'

THE STORY OF KARL-BERTIL JONSSON'S CHRISTMAS EVE

DIE GESCHICHTE VON KARL-BERTIL JONSSON'S HEILIGEN ABEND

LA VICILIA DI NATALE DI KARL-BERTIL JONSSON

OMTYCKT PRESENT TILL UTLÄNDSKA VÄNNER

Varje julafton sedan 1975 samlas svenskar och norrmän framför tv:n för att titta på Karl-Bertil Jonssons julafton - en animerade film av Per Åhlin med Tage Danielssons text från boken *Sagor för barn över 18 år*.

Nu finns boken med Per Åhlins bilder på engelska, tyska och italienska utgiven av Trollboken AB. www.trollboken.se/karlbertil

Finns på Utbildningsstaden, Adlibris och Bokus och i bokhandeln.

Vid köp på Utbildningsstaden går 10 kr till stadsmissionen.

Hej medlem

NU ÄR ÅRETS STORA HÖGTID HÄR - SKRIV FÖR FRIHET.

Snart rundar vi av ännu ett händelserikt år. Som vanligt så här års pågår Amnestys största årliga globala kampanj - Skriv för frihet. I år fokuserar vi på rätten att fredligt protestera i och med att denna fråga, sorgligt nog, är fortsatt högaktuell. Vi gör det genom att lyfta individer som på olika sätt fått sina rättigheter kränkta i samband med protester. I år skriver vi för Shahnewaz, Luis, Aleksandra, Dorgelesse och Zineb. Var med oss - skriv för frihet, skriv för rätten att fredligt protestera.

Du kan läsa mer och skriva under på www.amnesty.se/skrivforfrihet

SKRIV FÖR FRIHET - VÄRLDENS STÖRSTA MÄNNISKORÄTTSKAMPANJ!

Fem frågor om Skriv för frihet med Hanin Shakrah, kampanjledare för i år.

1. Berätta, vad är Skriv för frihet?

Skriv för frihet är globala Amnestyrörelsens största och mäktigaste kampanj. Det är då ett sextiotal sektioner går ihop och bedriver gemensamt arbete för att rikta fokus

och kräva förändring i några få fall där vi tror att vårt engagemang kan se till att dessa individer får rättvisa och släpps ur fångenskap eller där vårt stöd kan göra skillnad för kampen för mänskliga rättigheter i det aktuella landet.

2. Varför bedriver Amnesty denna kampanj?

Som världens största människorättsrörelse så spelar det roll att vi riktar ljuset mot grava orättvisor och utbildar, bildar opinion och samlar aktivism för att förändra, inte bara på strukturell nivå eller när det gäller policyfrågor, utan också för att visa hur orättvisorna drabbar individer. Det spelar ingen roll vem man är i världen, man kan alltid försvara mänskliga rättigheter. Ett brev, en underskrift eller en tweet kan också göra skillnad om man organiserar sig tillsammans med andra för att kräva förändring.

3. Hur länge har Amnesty drivit kampanjen Skriv för frihet?

Kampanjen föddes i oktober 2001 i Polen då en liten grupp aktivister från Amnesty möttes upp i Warszawa för att planera sin aktivism inför människorättsdagen 10 december. De bestämde sig för att organisera ett brevskrivningsevent som

skulle pågå i 24 timmar och där alla skulle skriva brev till myndigheter och auktoritära regimer för att kräva ett slut på människorättskränkningarna. Det var starten för Skriv för Frihet och de 2326 breven har idag vuxit till att bli över en halv miljon brev, underskrifter, aktioner och solidaritetsvykort världen över.

4. Årets tema för Skriv för frihet är rätten att fredligt protestera.

Berätta varför.

Under de senaste åren har det pågått protester över hela världen. Människor samlas för att protestera mot inskränkta rättigheter, för ett liv fritt från våld, för sin rätt att bli behandlade lika inför lagen, för politisk frihet eller för sin överlevnad. I samband med dessa protester har vi på Amnesty också bevittnat hur statsmakten slagit tillbaka hårt.

5. Vad är det bästa med Amnestys Skriv för Frihet-kampanj?

Det är verkligen en Amnestykampanj på steroider! Det betyder att den inte går att ignorera oavsett vilket land individen kommer ifrån eller vilken kampanjen behövs.

Det är så otroligt mäktigt att se när uppemot en halv miljon underskrifter och brev riktar strålkastarljuset mot en individ som utsatts för en orättvisa. De individer som släppts strax efter kampanjen är ett bra kvitto på varför kampanjen behövs.

AMNESTY OCH UNHCR I GEMENSAMT PROJEKT MED STÖD AV POSTKODLOTTERIET

I och kring Venezuela utspelar sig idag en av nutidens största flyktkriser. 7 miljoner människor har tvingats fly sina hem och 1 miljon människor befinner sig på flykt inom landet. Tillsammans med UNHCR, med stöd av Postkodlotteriet, arbetar Amnesty just nu med ett projekt - No Place for abuse: Welcome Venezuela - för att skapa trygghet och skydd för flyktingar och migranter från Venezuela. Projektet har pågått sedan 2021 och ska ta fasta på vikten av att stärka kvinnors, flickors och hbtqi-personers rättigheter och öka tryggheten.

Amnesty vill passa på att rikta ett stort tack till Postkodlotteriet och alla lottköpare för att ni har gjort detta projekt möjligt.

SÅ HÄR KAN DU ENGAGERA DIG ELLER STÖDJA AMNESTY

Du kan skriva under någon av våra aktioner på amnesty.se/agerahub. Du kan bidra med pengar som finansierar våra utredningar, vårt påverkansarbete och vårt arbete med Amnestyfonden. Du kan dela de rapporter, utrop och namnsamlingar som vi lägger upp på sociala medier. Du kan engagera dig i en grupp och jobba mer fokuserat med en fråga. Du kan agera på egen hand. Varje insats gör skillnad. Därför är du viktig för Amnestys arbete för mänskliga rättigheter. Tack!

STARTA EN EGEN INSAMLING

Det är enkelt och roligt. Starta din insamling på min-insamling.amnesty.se. Dela och inspirera ditt nätverk att stödja din insamling, och se den växa i realtid.

BLI MÅNADSGIVARE VIA AUTOGIRO PÅ AMNESTY.SE

Genom att ge via autogiro räcker din gåva längre och får en långsiktig effekt, så att ännu mer kan gå till ändamålet. Du väljer belopp och kan ändra eller avsluta när du vill.

VILL DU HÖJA DITT MÅNADBELOPP?

Det är enkelt och snabbt gjort på www.amnesty.se/höj

STÖD AMNESTYS ARBETE MED EN GÅVA

Du kan alltid stödja Amnestys arbete via Swish 900 07 20 eller på amnesty.se samt plusgiro 900072-0 och bankgiro 900-0720

Vill du veta mer om att testamentera till Amnesty?

Kontakta oss på testamenten@amnesty.se

HANDLA I AMNESTYBUTIKEN

Köp hållbart producerade produkter till dig själv eller att ge bort på butik.amnesty.se!

Skanna koden ovan med din mobilkamera för att komma direkt till butiken.

LEVANDE OCH TÄNKANDE

Hilda och Marta var politiska fångar
i militärjuntans fängelse i Argentina
Amnesty agerade

En bok om praktiskt Amnesty-arbete när det lyckas

Boken kan beställas direkt från författaren,
Inger Dejke: id@oringe.pp.se

eller från bokförlaget Irene Publishing:
www.irenepublishing.com

Finns också att köpa hos nätbokhandlarna

Pris: cirka 250 kr inkl. frakt

SKICKA EN HÄLSNING TILL NÅGON SOM BEHÖVER DEN

Vi på Amnesty kämpar för och med människor som går igenom svårigheter i sin kamp för rättvisa. För dessa personer gör ditt stöd och dina ord stor skillnad! Vi får återkommande veta från de individer vi skickat hälsningar till att våra ord ger hopp och styrka innanför fängelsets murar.

Skicka gärna ett vykort eller ett brev till Dorgelesse och Aleksandra- två aktivister som sitter frihetsberövade på grund av sitt arbete för mänskliga rättigheter. Hälsningarna bör vara opolitiska men personliga, till exempel "You're not alone", "Keep your head up", "I support your freedom". Gärna på deras eget språk. Viktigast är att påminna om att solidariteten finns och att vi tänker på dem.

Dorgelesse N'guessan

Dorgelesse är en Kamerunsk egenföretagare och familjeförsörjare. Hon har aldrig varit politiskt aktiv innan, men under 2020 försämrades Kameruns ekonomi till den gräns att hon började oroa sig för landets och familjens framtid. Den 22 september 2020 krossade hennes dröm när hon greps under en fredlig protest i staden Douala, Kamerun. Dorgelesse och andra demonstranter angreps av landets säkerhetsstyrkor med gummikulor, tårgas och vattenkanoner. Hon och femhundra andra demonstranter anklagades för att ha deltagit i "uppror, sammankomst, möten och allmänna demonstrationer". Nu riskerar Dorgelesse upp till fem års fängelse.

Skriv till Dorgelesse och förmedla hopp och solidaritet. Hon håller sin son Lontchi kärt och även sin mormor och systerson nära hjärtat. Skriv dina brev på franska, då hon inte behärskar engelska.

Dorgelesse Nguessan,
c/o Sarah Mathewson,
Amnesty International, West and Central Africa
Regional Office,
Immeuble Malaado Piazza, 6ème Etage,
P.O. Box 47582 Liberté - Dakar, SENEGAL

Aleksandra Skochilenko

Aleksandra är en passionerad musiker, konstnär och feminist bosatt i ST.Petersburg, Ryssland. Hon står upp för HBTQI personers rättigheter och har sedan tidigare arbetat som journalist. På senare år har Aleksandra ägnat större del av sin tid till att vandra i naturen, laga middag och träffa vänner ihop med sin partner Sonya. Fram tills 2020 levde hon i vad hon beskriver som själv, ett kärleksfullt familjeliv tillsammans med Sonja och deras två katter. En tidig morgon den 31 mars 2022 valde Aleksandra att omvandla sin oro till handling, efter ha läst om Rysslands invasion av Ukraina - hon bytte ut prislapparna i en lokal marknad till små etiketter innehållandes information om Rysslands krigsföring i Ukraina. Den 11 april 2022 arresterades och anklagade hon för "offentlig spridning av medvetet falsk information om användningen av de väpnade styrkorna i Ryska federationen". Om hon döms riskerar hon upp till 15 års fängelsestraff.

Skriv till Aleksandra och visa ditt stöd. Hon tycker om The Beatles och konst.

Aleksandra Skochilenko
Write for Rights
Amnesty International
1 Easton Street
London
WC1X 0DW
United Kingdom

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER ETT HELT ÅR!

PRENUMERERA PÅ AMNESTY PRESS.

- Ja, jag vill prenumerera på Amnesty Press. Fyra nr per år kostar 200 kr. Skicka mig ett inbetalningskort.
- Ja, jag vill bli medlem. För 240 kronor om året ingår Amnesty Press i ditt medlemskap.

FÖR- OCH EFTERNAMN:

ADRESS:

POSTNUMMER OCH ORT:

TELEFONNUMMER:

Beställ via e-post: distributionen@amnesty.se eller skicka in kupongen i ett kuvert till Amnesty International, svarspost 110 610 800, Box 4719, 116 92 Stockholm

Kan en Postkodlott bidra till ett öppnare och friare samhälle?

Det kanske låter konstigt, men på sätt och vis kan en lott faktiskt bidra till ett öppnare och friare samhälle. Eftersom hela överskottet från Postkodlotteriets försäljning går till 59 viktiga organisationer, bland andra Amnesty International som kämpar för att stärka de mänskliga rättigheterna. Tack vare alla som har eller har haft en Postkodlott har Amnesty hittills fått ta emot 217 miljoner kronor.

Det är det allra bästa med Postkodlotteriet.

Men det finns en sak till som är väldigt bra, och det är att du kan vinna tillsammans med dina grannar, samtidigt som du bidrar.

Visste du att nästan en miljon människor i Sverige är med i Postkodlotteriet? Det är fantastiskt, vilken kraft! Nästan en miljon människor som delar drömmen om att vinna stort – och drömmen om en bättre värld.

Köp lott eller läs mer på postkodlotteriet.se

Åldersgräns 18 år. Gå in på stodlinjen.se om du eller en anhörig spelar för mycket. Mer info på postkodlotteriet.se

VILL DU LEDA AMNESTY IN I FRAMTIDEN?

SAVE THE DATE!
Amnesty Sveriges årsmöte äger rum den 6-7 maj 2023 i Stockholm. Förtroendeuppdragen tillsätts på årsmötet!
Nomineringsstopp: 29 januari

Nu söker vi dig som är intresserad av ett ideellt förtroendeuppdrag inom Amnesty Sverige. Som förtroendevald inom Amnesty Sverige arbetar du ideellt, på medlemmarnas förtroende, för att leda och utveckla världens största människorättsorganisation.

Vi tar tydligt ställning för antirasism och arbetar för att förstärka andras röster och bli en ostoppar männikorättsrörelse, i Sverige och globalt. Vi söker personer med olika typer av bakgrunder och därför är tidigare erfarenheter av förtroendeuppdrag inte ett krav.

Vi söker personer till Amnestyfondens styrelse med kompetens inom bland annat mänskliga rättigheter och folkrätt, juridik, ledarskap, ekonomistyrning, kommunikation och jämlikhet.

VI SÖKER KANDIDATER TILL:

Sektionsstyrelsen

Sektionsstyrelsen arbetar strategiskt och leder organisationen mellan årsmötena. Styrelsen säkerställer att den interna kontrollen är god och att verksamheten genomförs i enlighet med organisationens vision, åtagande och grundläggande värderingar.

Vi söker personer till Sektionsstyrelsen med kompetens inom bland annat verksamhetsstyrning, ekonomistyrning, mänskliga rättigheter, internationell rätt, jämlikhet och intersektionalitet, fundraising och erfarenhet av medlemsdemokrati och organisation i Amnesty eller andra folkrörelse-/gräsrotsorganisationer.

Amnestyfondens styrelse

Amnestyfonden ger bistånd till människorättsförsvarare och stöd till bland annat organisationer som dokumenterar kränkningar av mänskliga rättigheter. Amnestyfondens styrelse ansvarar för fondens ekonomi och att verksamheten genomförs i enlighet med fondens stadgar och andra styrande dokument.

Granskningskommittén

Granskningskommitténs uppdrag är att granska sektionens arbete, förvaltning och beslut, vilket kräver god förmåga att utvärdera mål och resultat utifrån ett helhetsperspektiv.

Vi söker personer med kompetens inom granskning och utvärdering av verksamheter, jämlikhet och intersektionalitet, ekonomi och juridik.

Beredningskommittén

Beredningskommittén arbetar bland annat med att planera och leda workshops inom motionsberedning, samt att ta emot förslag från medlemmar och stötta medlemmar i att formulera motioner till årsmötet.

Vi söker personer med erfarenhet av motionsberedning och demokratiska processer, kännedom om Amnestys beslutsvägar i den svenska och internationella rörelsen, kompetens inom jämlikhet och intersektionalitet.

Vill du veta mer eller ansöka?
Besök amnesty.se/kandidat eller kontakta valberedningen@amnesty.se

Amnesty Press
@amnestypress

Startsida

Inlägg

Foton

Om

Community

DU FÖLJER VÄL **AMNESTY PRESS**
PÅ FACEBOOK?

VÄGRA VILA I FRID

Ta kampen mot förtryckare och orättvisor även efter din död. Skriv in Amnesty International i ditt testamente så hjälper vi dig att fortsätta kämpa för mänskliga rättigheter så länge det behövs.

Läs mer om hur du kan inkludera Amnesty i ditt testamente på amnesty.se/testamente

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

AMNESTY
INTERNATIONAL

DET KOLLEKTIVA MINNET

"Hur kan man förbjuda någon att minnas sin historia? Det är omöjligt." Det var den ryska människorättsaktivisten Oleg Orlovs spontana reaktion efter beslutet i Rysslands Högsta domstol 2021 att förbjuda Memorial.

Kurt, Paul, Ezra... De är namn på mina mördade släktingar. Jag har hittat uppgifter om dem i arkiven. På så sätt har jag kunnat rekonstruera deras liv och släktskap. Det har gett mig tillbaka min historia.

Men arkiv är inte bara de enskildas angelägenhet. De är samhällets kollektiva minne. Det som ger oss en grund att stå på, det som ger oss inblickar i komplexa system, motstridiga strömningar och orättfärdiga beslut, men också exempel på motstånd, framsteg och kloka lösningar.

Ett år senare tilldelas Oleg Orlov och hans organisation Memorial det finaste pris man kan få: Nobels fredspris. Priset delas med två andra människorättsaktivister och organisationer: Den fängslade belarusiske människorättskämpen Ales Bjaljatski samt Center for Civil Liberties i Ukraina. Det är ett erkännande av att samhällets minne är av betydelse, och samtidigt är priset en seger för alla oss som arbetar för de mänskliga rättigheterna.

Ett samhälle som glömt sin historia är ett farligt samhälle. Det visste den spansk-amerikanske filosofen George Santayana redan på 1800-talet. Hans ord: "De som inte minns det förflutna är dömda att upprepa det" är inristade på en vägg i Auschwitz - som ett varningens ord.

Sanningen om det förflutna kan vara farlig. Det kan utmana makten. Det var därför som regimen i Moskva stängde Memorial.

Memorial bildades 1989 med syfte att dokumentera och bevara minnet av de som föll offer för politisk förföljelse under Sovjettiden. Det handlade om miljoner oskyldiga människor som kallblodigt mördats eller förvisats till Sibirien där de ofta dog av svält eller kyla. Under Stalins utrensningar 1934-1939 gjordes stora ansträngningar för att också döda minnena av offren. Alexander Solzjenitsyn skildrar denna livsfarliga glömska i GULAG-arkipelagen (1973): "Denna ström rann undan och sögs in i den eviga tjälén, och inte ens de mest förbittrade minns dem riktigt längre." Memorial bildades som en motkraft till denna glömska. Med systematisk noggrannhet drog man fram de glömda offren ur tjälén och lyckades på så sätt dokumentera Stalins förbrytelser.

Enligt Oleg Orlov är det omöjligt att bygga ett hållbart samhälle utan att gå till botten med sitt förflutna. Alla människor har rätt till sina minnen. Minnen kan man inte döda. De människor som levt före oss, och vi som lever nu, bär på en livshistoria. När den ena läggs till den andra bildas en väv av mänskliga röster.

Det var då, 1989, och en ny tid stod vid dörren. Muren var på väg att falla. Samhällets kollektiva minne skulle återupprättas. Vi skulle lära av historien. Liknande arkiv hade upprättats efter Förintelsens offer. Miljoner människor vars liv hade utplånats fick postumt sina namn tillbaka. Rachel, Hersch, Roza,

Vi fick en förnimmelse av kraften i denna kör när styrelsen i höstas träffades fysiskt för första gången. Som ett sätt att lära känna varandra ägnade vi lite tid åt att också berätta för varandra om vilka vi är, varifrån vi kommer och vad vi vill ta med oss in i det framtida styrelsearbetet. Jag känner stor tillförsikt, respekt och glädje över att få leda arbetet med Amnesty in i framtiden. Men, just det, alltid med kunskap om och grund i historien och det kollektiva minnet.

INGRID LOMFORS, LEDAMOT

HANDLA PÅ [BUTIK.AMNESTY.SE](https://butik.amnesty.se)

15% RABATT I AMNESTYBUTIKEN

Just nu får du som medlem
15% rabatt på ett helt köp.
Ange koden *medlem15* i kassan.
Gäller till och med 2022-12-31

- ✓ Hållbart producerade produkter
- ✓ Bidrar till Amnestys arbete för mänskliga rättigheter
- ✓ Perfekta att ge bort
- ✓ Visar att du tar ställning

AMNESTY
INTERNATIONAL

Köp presenter till dig själv eller att ge bort på [butik.amnesty.se!](https://butik.amnesty.se)

ANNONS

TILL ALLA NEJ-SÄGARE, MOTVALLSARE OCH JOBBIGA J*VLAR: TACK!

Tack för att ni finns och för att ni vågar. Tack för att ni är gruset i maskineriet, det som får allt att stanna upp.

När utrymmet krymper och motstånd förbjuds. När den som protesterar straffas, då måste vi skydda nej.

Den totalitära makten vill inte höra ett "nej". Ett "jag vägrar". Ett "aldrig i livet". För ett enkelt nej kan ibland vara det som förändrar allt. En ensam person som vågar vägra kan vara starten på en revolution.

Därför måste vi skydda alla nej-sägare, motvallsare och jobbiga j*vlar. Historien skulle ha sett annorlunda ut utan dem och framtiden kommer att se annorlunda ut tack vare dem.

Försvara rätten att protestera. Ge en gåva till Amnesty idag och stötta vårt arbete för att mänskliga rättigheter ska gälla alla, nu och i framtiden.

amnesty.se/gåva

